

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

Diplomsko delo

**ANALIZA RAZVOJNIH POTENCIALOV
POSAVJA NA PODROČJU SOCIALNEGA
PODJETNIŠTVA**

Barbara Sušin

Ljubljana, avgust 2015

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO

DIPLOMSKO DELO

**ANALIZA RAZVOJNIH POTENCIALOV POSAVJA NA PODROČJU
SOCIALNEGA PODJETNIŠTVA**

Kandidatka: Barbara Sušin

Vpisna številka: 04038504

Študijski program: Visokošolski strokovni študijski program Uprava prva stopnja

Mentor: viš. pred. dr. Tatjana Kozjek

Ljubljana, avgust 2015

IZJAVA O AVTORSTVU DIPLOMSKEGA DELA

Podpisana Barbara Sušin, študentka Visokošolskega strokovnega študijskega programa Uprava prva stopnja, z vpisno številko 04038504, sem avtorica diplomskega dela z naslovom: Analiza razvojnih potencialov Posavja na področju socialnega podjetništva.

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- je predloženo delo izključno rezultat mojega lastnega raziskovalnega dela,
- sem poskrbela, da so dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric, ki jih uporabljam v predloženem delu, navedena oz. citirana v skladu s fakultetnimi navodili,
- sem poskrbela, da so vsa dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric navedena v seznamu virov, ki je sestavni element predloženega dela in je zapisan v skladu s fakultetnimi navodili,
- sem pridobila vsa dovoljenja za uporabo avtorskih del, ki so v celoti prenesena v predloženo delo in sem to tudi jasno zapisala v predloženem delu,
- se zavedam, da je plagiatstvo – predstavljanje tujih del, bodisi v obliki citata bodisi v obliki skoraj dobesednega parafraziranja bodisi v grafični obliki, s katerim so tuje misli oz. ideje predstavljene kot moje lastne, kaznivo po zakonu (Zakon o avtorski in sorodnih pravicah, Ur. list RS, št. 21/95), kršitev pa se sankcionira tudi z ukrepi po pravilih Univerze v Ljubljani in Fakultete za upravo,
- se zavedam posledic, ki jih dokazano plagiatstvo lahko predstavlja za predloženo delo in za moj status na Fakulteti za upravo,
- je elektronska oblika identična s tiskano obliko diplomskega dela ter soglašam z objavo dela v zbirki »Dela FU«.

Diplomsko delo je lektorirala: Alenka Cizel.

Ljubljana, 26. 8. 2015

Podpis avtorice:

POVZETEK

Diplomsko delo analizira ureditev področja socialnega podjetništva v Sloveniji ter njegovo podporno okolje, ki ima že v začetkih razvoja ključno vlogo pri uspešni realizaciji zastavljenih ciljev, pripravljenih v strateških dokumentih ter ukrepih na nacionalni ravni, ki jim sledijo izvajalci regionalnih politik.

Analizirani so bili razvojni potenciali Posavja na področju socialnega podjetništva. Rezultati kažejo velik potencial socialnih podjetij v regiji, ki jih ni mogoče izkoristiti z neusklajenim delovanjem vseh vključenih akterjev, ki v socialno podjetniški sferi združuje javni, zasebni (gospodarski) ter civilno družbo. Njihova nepovezanost se kaže v zaostanku razvoja zlasti na demografsko ogroženih območjih, med katera se uvršča tudi Posavje.

Po potrebnem dodatnem razvoju potencialov ter pozabljenih družbenih vrednotah, ki jih zasleduje socialno podjetništvo, opozarja dejstvo, da Slovenija zaostaja za povprečjem v Evropski uniji ter kaže na pomanjkljivo oziroma prepočasno uveljavitev smernic. Glede na pozitiven vpliv, ki ga prinašajo družbeno odgovorna podjetja z inovativnim delovanjem, odgovarjanjem na posledice gospodarske ter finančne krize in krize vrednot, je naloga vseh akterjev posvetiti več truda zagotovitvi lepše prihodnosti.

Rezultati raziskave kažejo, da regija Posavje zaostaja pri implementaciji socialnega podjetništva v primerjavi z ostalimi območji v Sloveniji. Evidenca socialnih podjetij, ki jo vodi Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo, prikazuje, da je v regiji Posavje registrirano le eno socialno podjetje, to je socialno podjetje KNOF, Zavod za kreativni razvoj Sevnica, ki je pridobil status socialnega podjetja kot tretji zapored v Sloveniji ter deluje že tretje leto zapored.

Ključne besede: socialno podjetništvo, socialna ekonomija, zakon o socialnem podjetništvu, podporno okolje, regionalni razvoj, Posavje

SUMMARY

ANALYSIS OF DEVELOPMENT POTENTIALS IN THE POSAVJE REGION, WITH EMPHASIS ON THE SOCIAL ENTREPRENEURSHIP

Analysis of development potentials in the Posavje region, with emphasis on the social entrepreneurship analyses the regulation of social entrepreneurship in Slovenia and its support environment, which has already in the early days of the development a key role in the successful realization of the goals set in the strategic documents prepared and measured at the national level, followed by artists of regional policies. The survey covers region's potentials for development in the field of social entrepreneurship. The results show a great potential social enterprises in the region Posavje, which could not be harnessed through the unharmonized operation of all actors involved in social enterprise sector which brings together public, private (economic) and civil society. Their disconnection results in arrears, in particular in the development of demographic surveillance zones into which also ranks the region of Posavje.

After the necessary additional development potentials and forgotten social values pursued by the social entrepreneurship highlights the fact that Slovenia lags behind the average in the European Union, and points to a lack of or too slow implementation of the guidelines. Based on the positive impact of socially responsible organizations with innovative action, responding to the consequences of the economic and financial crisis and the crises of values, it is the task of all to devote more effort to ensure a better future.

Results of the survey show that the region of Posavje is lagging behind in the implementation of social entrepreneurship compared to other areas in Slovenia. Records of social enterprises, led by the Ministry of economic development and technology shows that it is in the region of Posavje registered only one social enterprise, a social enterprise Knof Sevnica, institution for creative development of Sevnica, which has acquired the status of a social enterprise as the third in Slovenia.

Keywords: social entrepreneurship, social economy, Social Entrepreneurship Act, supportive environment, regional development, Posavje

KAZALO

IZJAVA O AVTORSTVU DIPLOMSKEGA DELA	iii
POVZETEK.....	v
SUMMARY	vi
KAZALO PONAZORITEV	viii
KAZALO GRAFIKONOV	viii
KAZALO PRILOG	viii
SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC IN OKRAJŠAV.....	ix
SEZNAM SLOVENSКИH PREVODOV TUJIH IZRAZOV.....	x
1 UVOD	1
2 OPREDELITEV SOCIALNEGA PODJETNIŠTVA	3
3 SOCIALNO PODJETNIŠTVO V EVROPSKI UNIJI	5
4 SOCIALNO PODJETNIŠTVO V SLOVENIJI.....	8
4.1 Pravna ureditev socialnega podjetništva.....	12
4.1.1 Zahteve in načela socialnega podjetja	13
4.1.2 Področja in dejavnosti socialnega podjetja.....	14
4.1.3 Tip socialnega podjetja glede na dejavnost.....	16
4.2 Merjenje družbenih učinkov socialnih podjetij	16
5 PODPORNO OKOLJE ZA RAZVOJ SOCIALNEGA PODJETNIŠTVA V SLOVENIJI	19
6 ANALIZA RAZVOJA SOCIALNEGA PODJETNIŠTVA V POSAVJU	24
6.1 Razvojne možnosti posavske regije.....	24
6.2 Prvo registrirano socialno podjetje v posavju	26
6.3 Mnenje predstavnika Sklada dela Posavje o socialnem podjetništvu.....	27
6.4 Preverjanje hipotez	28
6.5 Ugotovitve in predlogi izboljšav	28
7 ZAKLJUČEK.....	30
LITERATURA IN VIRI.....	32

KAZALO PONAZORITEV

KAZALO GRAFIKONOV

Grafikon 1: Število novoregistriranih socialnih podjetij po letih v Sloveniji.....	9
Grafikon 2: Socialna podjetja po regijah v Sloveniji	10
Grafikon 3: Stopnje registrirane brezposelnosti, statistične regije, Slovenija.....	11

KAZALO PRILOG

Priloga 1: Intervju z Alešem Germovškom, predstavnikom Sklada dela Posavje, Sremič, 30. 6. 2015	36
Priloga 2: Predlogi izboljšav – študija in model merjenja družbenih učinkov socialnih podjetij v Sloveniji, 6. 6. 2014	38

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC IN OKRAJŠAV

AJPES – Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve

APZ – Aktivna politika zaposlovanja

BDP – Bruto domači proizvod

EU – Evropska unija

MDDSZ – Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti

MGRT – Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo

SKD – Standardna klasifikacija dejavnosti

SO.P. – Socialno podjetje

SROI – Družbena korist od investiranja

SURS – Statistični urad Republike Slovenije

VEM – Vse na enem mestu

ZSocP – Zakon o socialnem podjetništvu

SEZNAM SLOVENSКИH PREVODOV TUJИH IZRADOV

Social purpose enterprise	Družbeno koristno podjetništvo
Social return of investment	Družbena korist od investiranja

1 UVOD

Namen socialnih podjetij je vplivati na spremembe v družbi, s svojo dejavnostjo delovati etično ter pri tem dosegati širše družbene učinke, saj je socialno podjetništvo oblika podjetništva z velikim čutom odgovornosti do družbe in ljudi. Skupna značilnost podjetij je v inovativnem reševanju socialnih, gospodarskih, okolijskih in drugih aktualnih problematik družbe. Je tržno naravnana gospodarska dejavnost, ki dobička ne deli, temveč ga vrača nazaj v podjetje ter upošteva načela nepridobitnega namena ustanovitve, avtonomne pobude, opravljanja dejavnosti v javnem interesu, neodvisnosti, enakopravnosti in sodelovanja deležnikov pri upravljanju. Deluje povezovalno, saj spodbuja sodelovanje med ljudmi in lahko vključuje prostovoljno delo, kar krepi družbeno solidarnost.

Socialna podjetja je treba ustanavljati tudi na demografsko ogroženih območjih, kakršno je Posavje. Analizirano področje Posavje se kot statistična regija imenuje Spodnjeposavska regija, leži v jugovzhodnem delu, vključuje štiri občine (Brežice, Kostanjevica na Krki, Krško in Sevnica) ter sodi med najmanjše v Sloveniji. V Spodnjeposavsko razvojno regijo in razvojni svet regije Posavje pa sta vključeni tudi občini Radeče in Bistrica ob Sotli. Šibkost regije zaradi majhnega teritorialnega obsega in skromnega števila prebivalstva predstavljajo redka poseljenost, skromno število ter neobstoje večjega regionalnega središča, kar oteži povezovanje. Regijo v največjem obsegu tvorijo razpršena podeželska območja, zaznamuje pa jo nadpovprečno visok delež kmečkega prebivalstva, predvsem zaradi odsotnosti industrije ter slabe gospodarske infrastrukture, prav tako je mnogo obratov propadlo ali pa so v stečajnem postopku, kar je samo še povečalo že tako visoko brezposelnost v regiji.

V okviru diplomskega dela se bo izvajala analiza razvojnih potencialov Posavja na področju socialnega podjetništva. Prikazati je želela razvojne možnosti v okviru socialnega podjetništva, ki pa jih ni mogoče izkoristiti z neusklajenim delovanjem vseh vključenih akterjev, ki jih v socialnem podjetju združuje javni, zasebni, nevladni sektor ter civilna družba. Njihova nepovezanost se namreč prikaže v zaostanku razvoja ter neizkoriščenosti prednosti, kot se je skozi analizo skušalo prikazati na raziskovanem področju v regiji Posavje.

Glavni namen diplomskega dela je bil celovito proučiti področje socialnega podjetništva, analizirati njegovo podporno okolje na nacionalni ravni, sprejete strateške dokumente ter njihovo realizacijo v praksi, hkrati pa ugotoviti vzroke za nesorazmeren razvoj področja v regiji Posavje glede na ostala območja v Sloveniji. Cilji diplomskega dela so bili proučiti področje socialne ekonomije ter socialnega podjetništva, ugotoviti naloge podpornega okolja pri razvoju socialnega podjetništva, ugotoviti vpliv sprejete zakonodaje ter strateških dokumentov, analizirati stanje regije Posavje na področju socialnega podjetništva ter razvojne možnosti glede na potencialne regije, ob upoštevanju neizkoriščenih potencialov, prednosti ter slabosti regije.

V okviru raziskave sta se preverjali naslednji hipotezi:

Hipoteza 1: Razvoj socialnega podjetništva vpliva na zmanjšanje brezposelnosti v regiji.

Hipoteza 2: Posavska regija zaostaja pri implementaciji socialnega podjetništva v primerjavi z ostalimi območji v Sloveniji.

Metode dela v delu so kombinacija statistične metode (analiza statističnih podatkov), študije domače in tuje literature ter virov po metodah dedukcije, indukcije ter intervjuja. V

teoretičnem delu sta opredeljena pojma socialna ekonomija in socialno podjetništvo. Prikazana je ureditev socialnega podjetništva v EU in Sloveniji, izpostavljen pa je tudi pomen podpornega okolja. V raziskovalnem delu je bila izvedena analiza razvoja socialnega podjetništva v Posavju, na podlagi rezultatov raziskave pa ugotovitve ter predlogi za uvedbo izboljšav na preučevanem področju.

2 OPREDELITEV SOCIALNEGA PODJETNIŠTVA

Opredelitev pojma socialno podjetništvo je več. Najpogosteje se uporablja opredelitev, ki pravi, da socialno podjetništvo zajema socialno ekonomijo ter solidarnostno ekonomijo. Socialna ekonomija se razvija glede na prepoznavnost njenih učinkov tako na ekonomski, družbeni ter politični ravni, odvisna pa je od kulturnih tradicij. Raznolikost se odraža bodisi preko ekonomskih ter družbenih kazalnikov vrednot ali preko inovativne podjetniške ideje na lokalni ravni (Matei & Matei, 2015, str. 64). Pojem po navedbah Kadunc in drugih (2014, str. 3) zajema več medsebojno povezanih področij pri reševanju družbenih, gospodarskih ter okoljskih problemov z inovativnimi rešitvami. Kot navajajo v poročilu Evropske komisije, obstajajo v Sloveniji nesoglasja ter napačne predstave o konceptu socialnega podjetništva.

Ne glede na mnoge, v zadnjem desetletju opravljene razprave se v Sloveniji tako v politiki kot v stroki še vedno srečujejo s problemom razumevanja pojmov socialno podjetništvo in socialna ekonomija. Problem, s katerim se srečujejo pri razumevanju socialnega podjetništva, nastane z združevanjem socialnega oziroma družbenega ter ekonomije oziroma podjetnega (Tracey & Phillips, 2007, str. 267). Milošević in drugi (2010, str. 11) poudarjajo, da je pojem socialna ekonomija starejši, medtem ko naj bi bil pojem socialno podjetništvo novejšega izvora ter ga nekateri povezujejo zgolj z eno od oblik socialne ekonomije, in sicer s socialnimi podjetji.

Socialni inovatorji v knjigi Socialno podjetništvo navajajo, da se na pojem socialna ekonomija ne gleda več kot le na manjši odklon od klasičnega podjetništva, temveč kot na alternativni sistem ekonomije, ki bi moral imeti primeren družbeni pomen in vlogo, zlasti v trenutni situaciji, nastali po gospodarski, finančni ter družbenih krizah moralnih vrednot. Poudarjajo, da se socialna ekonomija razprostira med zasebnim in javnim sektorjem (Mesojedec, in drugi, Socialni inovatorji, 2015) .

Povezanost socialne ekonomije in socialnega podjetništva po navedbah Matei & Matei (2015, str. 65) zadeva povečanje socialnih potreb družbe. Motiviranost klasičnega podjetniškega koncepta za socialno ekonomijo se izraža preko finančnih spodbud, ki zadevajo enotni trg, vendar vključujejo gospodarske in družbene vrednote glede ustvarjanja novih delovnih mest, socialne vključenosti, zmanjšanja revščine in izboljšanja življenjskih pogojev. Tako v tujini kot v Sloveniji socialna ekonomija izgublja negativen predznak. Praksa kaže številne pozitivne učinke, ki jih prinaša njen razvoj s kakovostnim izvajanjem. Posledično se tudi socialna ekonomija razume kot alternativni sistem ekonomije, ki bi moral imeti primeren družbeni pomen in vlogo (Mesojedec, in drugi, Socialni inovatorji, 2015).

Zaradi široke naravnosti pojma socialna ekonomija je v nadaljevanju podanih nekaj ključnih utemeljitev, kot jih je navedla Evropska komisija o tem, zakaj ima socialno podjetništvo, ki se udejanja skozi socialno ekonomijo, tako pomembno vlogo. Milošević in drugi (2010, str. 10) poudarjajo, da pozitivnim zgledom Evropske unije sledi Slovenija ter odpira nove možnosti; vse več je zasebnih zavodov in neprofitnih podjetij, a dejstvo ostaja, da skupno socialna ekonomija v Sloveniji zagotavlja štirikrat manj delovnih mest od povprečja v Evropski uniji (v nadaljevanju EU).

V času gospodarske in ekonomske krize socialno podjetništvo omogoča odpravljanje slabe izkoriščevalske prakse, kar na eni strani povzroča še dodaten pritisk na socialno ekonomijo, na drugi pa postaja priljubljeno med civilno družbo ter potrošniki, željnimi dobrih poslovnih praks, ki ne želijo kupovati proizvodov ali storitev, zaradi katerih so ljudje izkoriščani ali celo umirajo (Zidar, 2013, str. 292).

Znotraj socialne ekonomije Evropska komisija posebej opredeljuje socialno podjetje kot obliko podjetja, ki deluje med javnim in zasebnim, le da ta za razliko od klasičnih podjetij zasleduje socialne in okoljske cilje. Svoj dobiček pa namenijo lastnemu razvoju ali razvoju širše skupnosti. Takšna podjetja imajo visoko stopnjo avtonomije in sprejemajo podjetniško tveganje tako kot ostala podjetja, odločanje pa ni v rokah lastnikov kapitala, ampak podjetje upravljajo vsi deležniki, vključno z zaposlenimi, ki v klasičnem podjetništvu ne sodelujejo pri odločitvah (Milošević, Kovač, & Radej, 2010, str. 13).

3 SOCIALNO PODJETNIŠTVO V EVROPSKI UNIJI

Socialno podjetništvo je v iniciativi Akt za enotni trg visoko na lestvici prioritet EU za rast in razvoj v prihodnosti. Evropska komisija si za pospeševanje čezmejnih ukrepov poleg že sprejetega evropskega statuta za zadruge prizadeva za sprejem še drugih evropskih statutih za organizacije, ki prispevajo k socialnemu podjetništvu, kot so fundacije in društva (Strategija razvoja socialnega podjetništva za obdobje 2012 - 2015, 2011, str. 5). Eden izmed takšnih ukrepov je Pobuda za socialno podjetništvo, ki narekuje smernice za razvoj socialnega podjetništva, ki jih zasleduje tudi Slovenija kot članica EU, tako zaradi nizkega števila socialnih podjetij v državi kot tudi potencialov, ki še zmeraj niso izkoriščeni v zadovoljivi meri.

Evropska komisija (v nadaljevanju Komisija) je v letu 2011 predložila Pobudo za socialno podjetništvo in tako na podlagi evropske platforme proti revščini in socialni izključenosti podprla razvoj socialne ekonomije (Strategija razvoja socialnega podjetništva za obdobje 2012 - 2015, 2011, str. 6) ter spodbudila razvoj socialnih podjetij. Podnaslov poročila Evropskega parlamenta z dne 25. oktobra 2011 dodatno potrjuje pomembnost podpornega okolja, to je Ustvarjanje "ekosistema" za spodbujanje socialnih podjetij kot ključnih akterjev socialnega gospodarstva in socialnih inovacij. Evropski parlament v svojem poročilu socialna podjetja opredeli kot podjetja (Mesojedec, in drugi, Socialni inovatorji, 2015):

- za katera je socialni ali družbeni cilj skupnega dobrega razlog za opravljanje poslovnih dejavnosti, kar se pogosto odraža v velikem številu družbenih inovacij,
- ki dobiček načeloma ponovno investirajo za uresničitev tega socialnega cilja,
- pri katerih se to poslanstvo odraža tudi v organizacijski strukturi in lastniških razmerjih, saj spoštujejo demokratično načelo, načelo udeležbe ter socialno pravičnost,
- ki zagotavljajo družbene storitve in/ali dobrine in storitve ogroženim skupinam (posredovanje pri stanovanju, dostop do zdravstvene oskrbe, pomoč ostarelim ali invalidom, vključitev socialno ogroženih skupin, otroško varstvo, dostop do dela in izobraževanja, upravljanje oskrbe itn.) in/ali
- ki pri proizvodnji dobrin oziroma zagotavljanju storitev sledijo socialnemu cilju (socialna in poklicna vključenost z zagotavljanjem dostopa do delovnih mest osebam, ki so zaradi nezadostne izobrazbe oziroma socialnih ali poklicnih težav izključene ali marginalizirane), njihove dejavnosti pa lahko obsegajo tudi nesocialne dobrine ali storitve.

Ta podjetja so pogosteje produktivnejša in konkurenčnejša, kot bi pričakovali. Vzrok za to sta visoka osebna zavzetost zaposlenih in boljši pogoji dela, ki jih nudijo. Ker se na še nezadovoljene potrebe odzivajo z družbenimi inovacijami, socialna podjetja prispevajo k inteligentni rasti, ker upoštevajo svoj okoljski vpliv in dolgoročno vizijo, ustvarjajo trajnostno rast; se osredotočajo na človeka in socialno kohezijo, predstavljajo bistvo vključujoče rasti celotne EU. Smisel njihovega obstoja je spodbujati družbene in gospodarske spremembe, ki prispevajo k uresničevanju ciljev strategije Evropa 2020. Socialna podjetja imajo posebne lastnosti, to pogosto pomeni, da so družbeno in okoljsko odgovorna. Pobuda za socialna podjetja, ki dopolnjuje hkrati sprejeto sporočilo Komisije o socialni odgovornosti podjetij, naj bi tem podjetjem pomagala bolje unovčiti dodano družbeno vrednost (Socialni inovatorji, 2015).

Pobudam EU sledijo ustrezni ukrepi tako na nacionalnih kot na lokalnih oziroma regionalnih ravneh. V Sloveniji jih pripravljajo resorna ministrstva z različnimi programi ter

strategijami. Da bi se lahko omogočil hiter razvoj socialnega podjetništva skupaj s ciljno usmerjenim spodbujanjem oseb in organizacij, je želja Evropskega parlamenta opredeliti natančne, jasne in odprte splošne pogoje za naslednjo fazo evropskega socialnega gospodarstva, pred katerim se bodo odprle nove priložnosti (Becker, 2012, str. 11).

Predstavitev rezultatov javnega razpisa za spodbujanje socialnega podjetništva je v zadnjih letih, postalo viden element gospodarstva tudi v Evropski uniji. Po podatkih Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve iz leta 2009, je kar 6 % delovnih mest v Evropi del socialne ekonomije, ki predvsem v recesiji predstavlja realno možnost za odpiranje novih delovnih mest, zato ni presenetljivo, da je področje proučila tudi Evropska komisija v svoji Pobudi za socialno podjetništvo. Dokument postavlja široko opredelitev polja socialnega podjetništva glede na načela (delovanje v interesu skupnosti, ponovno vlaganje dobička v dejavnost, demokratičnost pri organizacijski strukturi in lastninskih razmerjih) in brez omejitev glede na dejavnost poslovanja socialnega podjetja. Prav tako pobuda opredeljuje tri ključna področja za podporo: financiranje, večjo prepoznavnost področja in zakonodajni okvir (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, 2012).

Povzetek študije Evropske komisije o socialnih podjetjih in njihovem ekosistemu v EU konec leta 2014 predstavi, da smo v zadnjih letih priča razcvetu socialnega podjetništva zaradi vloge, ki jo lahko ima pri reševanju družbenih in okoljskih izzivov in spodbujanja vključujoče rasti. Vzgon socialnih podjetij naj bi bil posledica svetovne gospodarske krize leta 2009, ki je privedla do javnega nezadovoljstva z delovanjem globalnega ekonomskega sistema, ki je sprožilo zanimanje po bolj vključujočem družbenem sistemu. Poznejši varčevalni ukrepi, ki so rastoče socialne potrebe povečali, so ob enem ustvarili izzive in priložnosti za socialna podjetja v Evropi (Wilkinson, Medhurst, Henry, Wihlborg, & Braithwaite, 2014, str. 1).

O obsegu in značilnosti nastajajočih socialnih podjetij je malo znanega, čeprav se podjetja, ki ustrezajo opredelitvi socialnih podjetij EU, najde v vseh 29 državah. Kot najpogostejša dejavnost socialnega podjetništva se navaja dejavnost vključevanja marginalnih skupin v delo, v okviru socialnega podjetja tipa B (lahko opravlja katerokoli dejavnost, če s svojim poslovanjem ves čas omogoča zaposlovanje vsaj ene izmed ranljivih skupin na trgu dela in mora imeti vsaj eno tretjino takšnih delavcev izmed vseh zaposlenih), ki je poznan tudi v Sloveniji. Tako je po večini v Sloveniji, na Češkem, na Madžarskem, v Latviji, na Poljskem in v Slovaški. Obstaja nekaj evropskih držav, ki priznavajo širši obseg dejavnosti, ki jih je mogoče izvajati v okviru socialnega podjetništva. V Belgiji, v Nemčiji, na Nizozemskem ter v Veliki Britaniji je mogoče zaznati nove oblike dejavnosti za poslovne storitve, inovativne kreativne digitalne ter internetne storitve, ki zagotavljajo trajni potrošniški proizvod ali storitev. Predvsem za novejšje države članice velja, da imajo omejen ali skoraj nikakršen sistem javnega financiranja, ki bi bil direktno namenjen socialnim podjetjem, med njimi so tudi Slovenija, Bolgarija, Češka, Estonija, Madžarska, Latvija, Malta, Slovaška, Romunija. Med tem je bila v nekaterih državah (Finska, Malta) namerna politična odločitev, da se sheme za socialna podjetja ne razvijejo. Države, kot so Finska, Nemčija, Velika Britanija in Poljska, so predstavile socialno podjetništvo s shemami kakovosti (Wilkinson, Medhurst, Henry, Wihlborg, & Braithwaite, 2014, str. 3-9).

Evropski socialni skladi (ESRR, ESS) so imeli v nekaterih državah ključno vlogo pri večji prepoznavnosti socialnih podjetij v širši javnosti, kar je posledično prineslo lažje financiranje novim socialnim podjetjem. Javna podpora socialnim podjetjem je po vsej EU opredeljena kot ozaveščanje, izmenjava znanja, vzajemnega učenja, razvojnih storitev za podporo socialnemu podjetništvu, pripravljenost investitorjev, namenski finančni ukrepi, infrastruktura in sodelovanje ter dostop do trgov. Ne glede na razvoj se socialna podjetja

v Evropi srečujejo s številnimi ovirami. Ključna slabost naj bi bilo slabo razumevanje koncepta socialnega podjetja ter nizko priznavanje pojma s strani oblikovalcev politik, javnih uslužbencev, investorjev, javnosti ter partnerjev ter potencialnih strank. Še zmeraj na razumevanje vplivajo negativni stereotipi, kar neugodno deluje na rast socialnih podjetij in preprečuje razvoj odnosa s strankami. Pomanjkljivo je področje podpornih storitev, kot so inkubatorji, mentorstvo, programi usposabljanja ter naložbene podpore v socialna podjetja. Veliko vlogo ima pomanjkljiva ali neobstoječa zakonodaja, ki ob odsotnosti niti ne more podpirati razvoja področja. Dostop do trgov je takšnim podjetjem velikokrat onemogočen z neustreznimi družbenimi klavzulami, kot so sedanje prakse javnega naročanja, zamude plačil in podobni pogoji, ki otežujejo učinkovito konkuriranje socialnih podjetij na trgu javnih naročil. Slabost je šibek dostop do financiranja zaradi nerazumevanja investorjev posebnih poslovnih modelov socialnih podjetij. V večini evropskih držav tako socialna podjetja težko dostopajo do sredstev iz zunanjih virov. Zadnja oteževalna okoliščina socialnih podjetij je odsotnost skupnih mehanizmov za merjenje in dokazovanje vpliva, saj je merjenje in poročanja o družbenih vplivih omejeno (razen, če je obvezno kot v Italiji), zato primanjkuje podatkov o vplivu socialnih podjetij. Razvoj skupnih sistemov merjenja učinkov lahko povzroči večjo preglednost, prepoznavanje vpliva ter posledično večji interes zasebnih vlagateljev in širše javnosti (Wilkinson, Medhurst, Henry, Wihlborg, & Braithwaite, 2014, str. 11-15).

4 SOCIALNO PODJETNIŠTVO V SLOVENIJI

Diplomsko delo se v nadaljevanju osredotoča na analizo področja na slovenski nacionalni ravni, na analizo pravne ureditve sprejetega Zakona o socialnem podjetništvu, zahtev, načel ter področij, na katerih socialna podjetja delujejo, na oblike socialnih podjetij glede na dejavnost ter učinke socialnih podjetij, prav tako tudi na opredelitev nalog podpornega okolja.

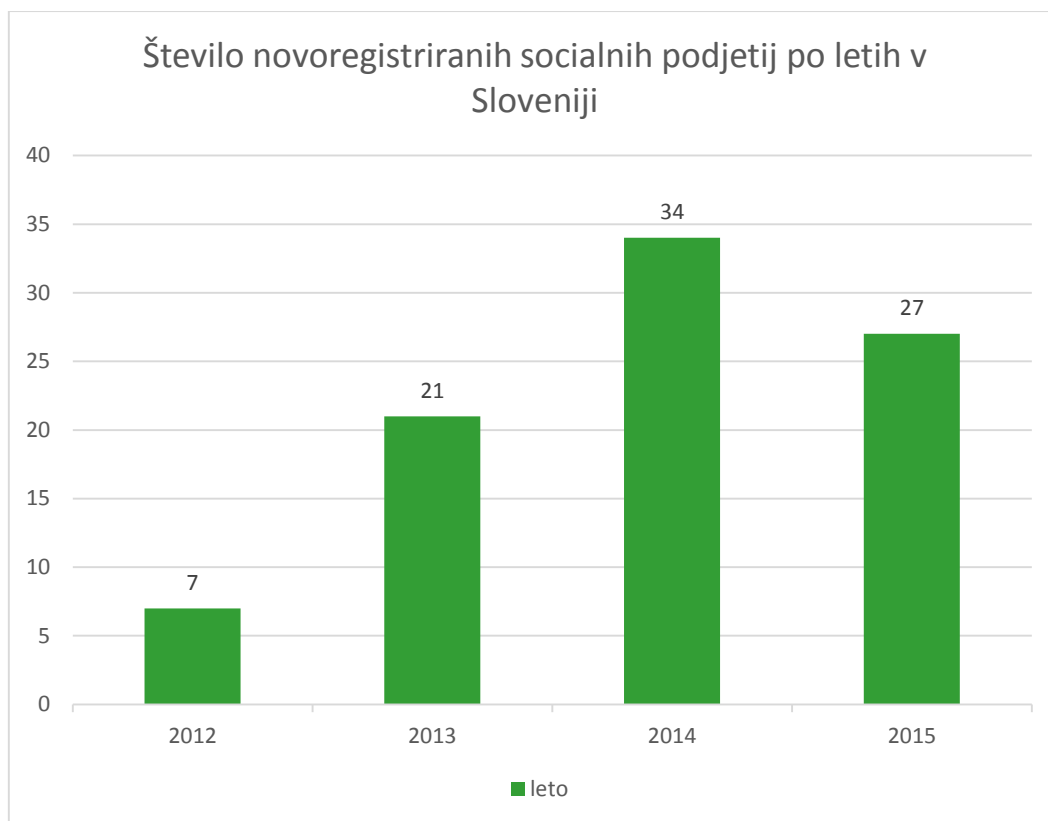
Socialna podjetja imajo pomembno vlogo pri vključujoči rasti in pri reševanju aktualnih gospodarskih in okoljskih izzivov, glede na poročilo, ki ga je objavila Evropska komisija. Danes naj bi se poskušalo znova vzpostaviti ljudem prijaznejšo okolje ter pri tem slediti najboljšim praksam Evropske unije. Več kot očitno je, da vse bolj prihaja na dan potreba po socialnih inovacijah, ki jih s seboj prinaša socialno podjetništvo. Ne glede na mnoge, v zadnjem desetletju opravljene razprave in pisanja se v Sloveniji tako v politiki kot v stroki še vedno srečujemo s problemom razumevanja pojmov socialno podjetništvo in socialna ekonomija, ki nastane z združevanjem socialnega oziroma družbenega ter ekonomije oziroma podjetnega (Tracey & Phillips, 2007, str. 267).

Z namenom urejanja področja slovenske socialne ekonomije in socialnega podjetništva je Slovenija ena izmed osmih držav evro območja (poleg Bolgarije, Grčije, Francije, Italije, Luksemburga, Švedske in Združenega kraljestva), ki ima sprejet pravni okvir, namenjen spodbujanju in podpori razvoju socialnih podjetij. Zakon o socialnem podjetništvu zajema kratko vsebinsko opredelitev, pogloblitve cilje in načela oziroma t. i. moralne vrednote socialnega podjetništva, regulira dejavnosti socialnega podjetništva, opredeljuje pogoje zaposlovanja, pogoje, pod katerimi pravne osebe lahko pridobijo status socialnega podjetja ter odvzem le-tega, potrebne evidence za vodenje področja ter nadzorstvo (Uradni list RS, št. 20/2011, 2011).

V Sloveniji je pojem socialnega podjetništva relativno nov, čeprav je bil prvič uradno uporabljen leta 2009, ko je takratno Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve s pomočjo Evropskega socialnega sklada za spodbujanje razvoja socialnega podjetništva ter njegovo implementacijo zagotovilo nepovratna sredstva v višini 2 milijona EUR, kar je zadostovalo za 9 najbolj ocenjenih projektov, ki so se s svojimi načrti in idejami najbolj približali ciljem Operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007–2013 (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, 2012). Osnovo za razvoj socialnega podjetništva predstavlja razvitost nevladnega sektorja in civilne družbe, prav tako pa je iz prijavljenih projektov bilo mogoče opaziti visok čut solidarnosti idej, ki prinašajo pozitivne učinke za celotno skupnost. Vse to so lastnosti, tesno povezane z načeli socialnega podjetništva in skupaj oblikujejo vzpodbudno okolje za nastanek kreativnih in inovativnih odzivov na družbene izzive današnjega časa (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, 2012).

Po prvem razpisu MDDSZ, ki je pokazal uspešne prakse, pozitivne izkušnje in opažanja ter dal povod za načrtovanje drugega razpisa za spodbujanje socialnega podjetništva leta 2012, je mogoče opaziti veliko zanimanje za socialno podjetništvo v Sloveniji, kar se lahko pripiše dejstvu, da je Slovenija za razvoj socialnega podjetništva sprejela zakonske podlage, katerih namen je spodbujanje razvoja področja, poleg tega pa predstavljajo formalni okvir delovanja socialnih podjetij (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, 2012). Temu je pripomogla finančna vzpodbuda, ki je povečala zanimanje novih socialnih podjetnikov. V treh letih od sprejetega zakonodajnega okvira ter prvih finančnih vzpodbud se je število socialnih podjetij potrojilo.

Grafikon 1: Število novoregistriranih socialnih podjetij po letih v Sloveniji

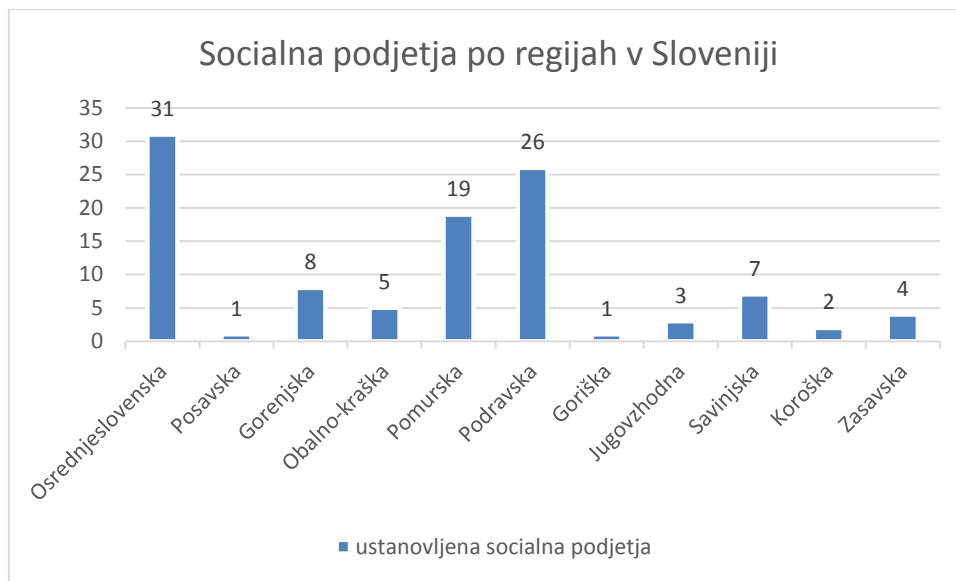

Vir: lasten, evidenca socialnih podjetij MGRT (2015)

Po dveh finančnih spodbudah ter sprejetem ZSocP v Sloveniji je začelo naraščati število socialnih podjetij. Evidenca socialnih podjetij v zgornjem grafikonu, v številu novoregistriranih socialnih podjetij po letih v Sloveniji, prikazuje porast socialnih podjetij v državi zadnja tri leta. Ob upoštevanju, da grafikon za leto 2015 zajema število novoregistriranih socialnih podjetij do 7. 7. 2015, je mogoče do konca leta ter v nadaljevanju pričakovati nadaljevanje povečanja števila socialnih podjetij v Sloveniji.

Vendar njihov razvoj ni enakomeren v vseh regijah in kaže na velika odstopanja (Grafikon 2). Opazna je razlika med najbolj razvitimi regijami v Sloveniji na področju socialnega podjetništva, te so Osrednjeslovenska, Podravska in Pomurska, saj imajo bistveno večje število registriranih socialnih podjetij od ostalih območij.

Grafikon 2: Socialna podjetja po regijah v Sloveniji

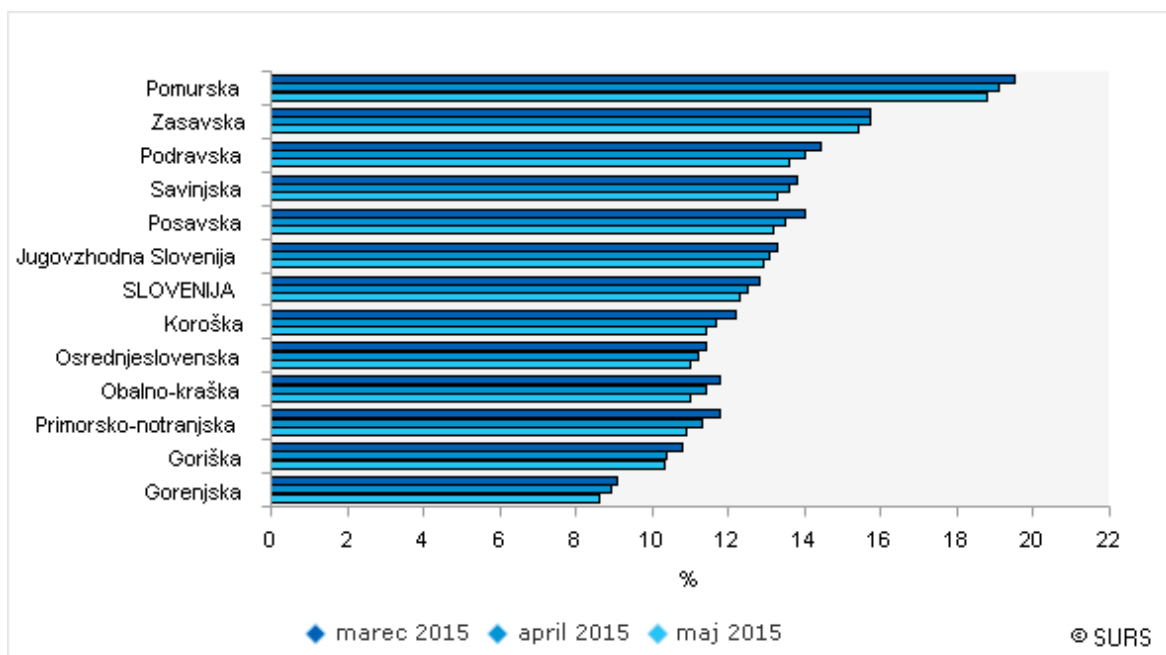

Vir: lasten, evidenca socialnih podjetij MGRT (2015)

Med tem v osrednjem delu Slovenije, v Podravju ter Pomurju socialna podjetja nastajajo hitreje ter z očitnim boljše organiziranim medsebojnim povezovanjem kot v ostalih regijah, dobre prakse izvirajo iz severovzhodne Slovenije, v kateri je stopnja brezposelnosti še zmeraj najvišja (Grafikon 3). Med regijami, ki v razvoju socialnega podjetništva glede na ustanovljena socialna podjetja stagnirajo, so Posavska, Goriška, Koroška, Jugovzhodna, Zasavska, Obalnokraška ter Gorenjska. Na teh območjih je razvoj socialnega podjetništva oslabiljen, kar bi v prihodnosti lahko povzročilo še večje razlike med regijami.

Zaradi statusa, ki ga prinaša socialno podjetništvo, imajo socialna podjetja v Sloveniji zaenkrat več omejitev kot prednosti (zlasti zaradi administrativnih ovir), saj ni urejenega podpornega okolja za razvoj socialnih podjetij oziroma to ne deluje dovolj dobro. Mnoga socialna podjetja bi za naziv pravne osebe namesto okrajšave 'so.p.' raje imela npr. 'družbeno koristno podjetništvo' (ang. social purpose enterprise). Pri razpisih ostaja problem trajnosti izbranih projektov (ko se razpisi zaključijo, ni več sredstev in nekatera podjetja poniknejo), problem pravnih oblik in pomanjkanja razpisov (nekateri razpisi v preteklosti so.str. niso dovoljevali sodelovanja, kasneje so določila spremenili, a novih razpisov ni bilo objavljenih). Če država za socialno podjetništvo nima na voljo finančnih spodbud, je otežen razvoj, kar se je pokazalo v Posavju. Problem, ki so ga izpostavili socialni podjetniki, so tudi VEM točke, ki ne poznajo delovanja socialnih podjetij in ne morejo dobro svetovati, zato nove kandidate napotujejo na obstoječa podjetja, ki pa nimajo časa in denarja za svetovanje drugim. Potrebna bi bila finančna podpora države pri mentorskem sistemu usposabljanja socialnih podjetnikov v posameznih regijah Slovenije (Inštitut za razvoj družbene odgovornosti, 2014, str. 68).

Grafikon 3: Stopnje registrirane brezposelnosti, statistične regije, Slovenija

Vir: SURS (2015)

V Pomurski regiji je stopnja registrirane brezposelnosti še zmeraj občutneje povišana glede na ostala območja, vendar je mogoče opaziti trend nižanja stopnje v analiziranih regijah, na kar je med drugim vplival razvoj socialnega podjetništva. Razvoj je omogočila sprejeta zakonodaja, ki je leta 2012 pomenila prvi korak k razvoju socialnega podjetništva, slednje je namreč v veliki meri odvisno od podpornega okolja, ki ima na začetku razvoja ključno vlogo pri uspešni realizaciji zastavljenih ciljev, pripravljenih v strateških dokumentih ter ukrepih na nacionalni ravni, katerim sledijo izvajalci regionalnih politik.

Po razvoju potencialov ter ponovni obnovi družbenih vrednot, ki jih zasleduje socialno podjetništvo, ugotavljamo, da Slovenija zaostaja za povprečjem v Evropski uniji ter kaže na pomanjkljivo oziroma prepočasno adaptacijo smernic v okviru socialne ekonomije, katere del je socialno podjetništvo. Primeri dobrih praks, prvo socialno podjetje v Posavju Knof Zavod za kreativni razvoj Sevnice, Kooperative Konjice z.b.o., Razvojna zadruga Etri, ekologija, ergonomija in ekonomija z.o.o. in ostali v Sloveniji ter po svetu, prikazujejo novonastala ter vse hitreje razvijajoča se društva, zadruga oziroma kooperative, zasebne zavode ter ostale akterje, ki se ukvarjajo s socialno integracijo lokalnega prebivalstva in prispevajo k razvoju in implementaciji socialnega podjetništva ter s svojim delovanjem vplivajo na zmanjšanje brezposelnosti.

Globalne primerjalne analize uvrščajo prijaznost slovenskega podjetniškega okolja na dno lestvice držav članic EU, predvsem zaradi neobvladljivih postopkov, ki so nespodbudni celo za klasične – profitno naravnane podjetnike, kar posledično tudi bolj onemogoča trenutne ter bodoče socialne podjetnike. Za razvoj socialnega podjetništva so potrebne strateške ter operativne, smiselno naravnane spremembe tako javnega kot zasebnega sektorja. Potencialni ter obstoječi podjetniki, socialni ali klasični, potrebujejo močnejšo potrditev oblikovalcev politik, da so zaželeni ter delujejo skladno z razvojem celotne države, in sicer ne zgolj v besedah, temveč tudi v sprejetih ukrepih – zakonskem in institucionalnem okviru (Društvo 1824, LRF Posavje, Zavod KNOF, Sklad dela Posavje, 2013, str. 2).

4.1 PRAVNA UREDITEV SOCIALNEGA PODJETNIŠTVA

Temeljni cilj Zakona o socialnem podjetništvu je predvsem umestitev socialnega podjetništva v vse gospodarske sektorje ter tako omogočiti njegov razvoj (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, 2012). Trenutno področje socialne ekonomije, katerega del je tudi socialno podjetništvo, ureja naslednja zakonodaja: Zakon o zadrugah, Zakon o društvih, Zakon o zavodih, Zakon o ustanovah, analizirani ZSocP ter številni podzakonski akti. Dejstvo je, da dandanes ni mogoče govoriti o enotnem formalnopравnem okviru, ki bi olajšal iskanje odgovora na vprašanje, ali je socialna ekonomija odgovor ter alternativa klasični, tržni ekonomiji. Edina skupna merila, po katerih se prepozna socialno ekonomijo, so načela, zapisana v ustanovitvenih aktih, z njimi pa jasno izraženo poslanstvo ter dejavnosti, ki postavljajo ločnico med profitnim ter neprofitnim, torej ločijo tržni ter netržni del (Zidar, 2013, str. 294).

Pozornost pri pripravi ukrepov je potrebno nameniti družbenim dejavnikom, kot so demografske karakteristike prebivalstva (spol, starost, izobrazbena struktura, zaposlitvena struktura, višina prihodka ter etična pripadnost), s katerimi se lažje opredeli vpliv okolja na razvoj socialnega podjetja ter obratno (družbeni učinki). Skupek gospodarskih in ekonomskih faktorjev predstavljajo ekonomski dejavniki, pridobljeni na podlagi analiz državnih statistik, preko evidenc ter podatkov Urada Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj ter Statističnega urada Republike Slovenije (Mesojedec, in drugi, 2012, str. 52).

ZSocP je vlada sprejela 7. marca 2011 z namenom urejanja področja slovenske socialne ekonomije in socialnega podjetništva; omenjeni zakon je veljaven od 1. januarja 2012. Poglavitni namen zakona je jasno opredeliti nekatera najbolj ključna področja ter hkrati začrtati grobe okvirje za nadaljnji razvoj in spodbujanje socialnega podjetništva v Sloveniji. Cilji zakonodajnega okvira so pomembni za celotno slovensko družbo ter socialno blaginjo, vključenost marginalnih ranljivih skupin, dvig stopnje zaposlenosti ter posledično zmanjšanje t. i. sive ekonomije ter preusmerjanje pasivnih socialnih transferov in denarnih nadomestil v učinkovitejše aktivne oblike ukrepov, kot so odpiranje novih možnosti na trgu dela za težje zaposljive, ohranjanje naravne dediščine ter skupna rast ter razvoj Slovenije. Cilji ZSocP so naslednji (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, 2011):

- inovativno obogatiti sicer tradicionalne javne storitve, predvsem na lokalnem nivoju, s tem da se ustvarijo nove dobrine in storitve ter priložnosti za trge, na katere tradicionalni tako zasebni kot javni sektor ne želita ali ne moreta vstopati,
- nevladnemu sektorju omogočiti (specifično) podjetno naravnost, to je aktivno naravnost do iskanja novih področij delovanja in samostojnega ustvarjanja dohodka, s čimer se krepi cel sektor in zmanjšuje njegova odvisnost od javnega sektorja,
- opravljanje gospodarskih dejavnosti na specifičen način, to je ob vključevanju prostovoljnega dela ter zagotavljanju drugih virov sredstev, kar omogoča cenejše storitve oziroma trajno opravljanje dejavnosti, ki sicer ne morejo biti rentabilne,
- zagotavljanje vključevanja izključenih skupin na trg dela oziroma skupin, ki jim izključenost grozi, tudi z omogočanjem fleksibilnih oblik zaposlovanja,
- preusmerjanje javnih sredstev in pasivnih oblik pomoči v aktivne oblike,
- zmanjševanje dela na črno in sive ekonomije,
- povezovanje ljudi in priložnosti, zagotavljanje inovativnih rešitev za območja, ki zaostajajo v razvoju ter
- dvig stopnje zaposlenosti tistih skupin ljudi, kjer drugi ukrepi niso dosegli pričakovane učinkovitosti.

1. člen ZSocP določa kratko vsebinsko opredelitev, poglavitne cilje in načela oziroma t. i. moralne vrednote socialnega podjetništva, regulira dejavnosti socialnega podjetništva, opredeljuje pogoje zaposlovanja, pogoje, pod katerimi pravne osebe lahko pridobijo status socialnega podjetja ter odvzem le-tega, potrebne evidence za vodenje področja ter nadzorstvo (Uradni list RS, št. 20/2011, 2011).

Jedro, ki ga podrobno opisuje ZsocP, je namen socialnega podjetništva, kar je v zakonu opisano kot trajno opravljanje dejavnosti socialnega podjetništva ali trajno opravljanje drugih dejavnosti pod posebnimi pogoji (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, 2013), pri čemer ustvarjanje dobička ni izključni niti glavni cilj opravljanja dejavnosti (Uradni list RS, št. 20/2011, 2011). Krepi družbeno solidarnost in vključuje prostovoljsko delo, inovativno sposobnost družbe za reševanje aktualnih socialnih, gospodarskih, okoljskih in drugih problemov z zagotovitvijo dodatne ponudbe proizvodov in storitev, ki so v javnem interesu, spodbuja razvoj novih možnosti zaposlovanja ter dodatna delovna mesta in socialno integracijo najbolj ranljivih skupin ljudi na trgu dela.

V nadaljevanju se ZSocP usmeri v zahteve ter načela, po katerih naj delujejo socialna podjetja. Ta načela morajo konkretno v svojih ustanovitvenih aktih, če želijo pridobiti status socialnega podjetja.

4.1.1 Zahteve in načela socialnega podjetja

Pri pripravi ZsocP so se upoštevala merila, kot jih opredeljuje Evropska komisija in sledi izkušnjam drugih držav, ki že imajo urejeno področje socialnega podjetništva v svojih zakonodajah. Slovenija je uvedla odprti sistem socialnega podjetništva, v katerem lahko kot socialna podjetja nastopajo različne pravne osebe, ki izpolnjujejo kriterije za pridobitev statusa (Milošević, Kovač, & Radej, 2010, str. 19). Odprti model poleg Slovenije uporabljajo tudi Italija, Španija ter Portugalska, bistvena značilnost modela je poslanstvo podjetja, ki mora biti socialno naravnano in ni odvisno od pravnoorganizacijske oblike. Obstaja še združni model, v katerem so izvajalci socialnega podjetništva lahko le zadruga s socialnimi cilji. Združni model so pred uvedbo odprtega uporabljale Italija, Španija ter Poljska. Model socialnih podjetij se uporablja v Belgiji, na Finskem ter Veliki Britaniji, dopušča, da socialna podjetja ustanovljajo tudi pridobitna podjetja, ki svoj nepridobitni namen dokažejo z delitvijo dobička (Zidar, 2013, str. 295).

V socialno podjetništvo se po ZSocP lahko vključujejo nepridobitne pravne osebe – društva, zavodi, ustanove, gospodarske družbe, zadruga, evropske zadruga ali druge pravne osebe zasebnega prava, ki niso ustanovljene izključno z namenom pridobivanja dobička ter premoženja ne delijo, prav tako ne delijo ustvarjenega dobička ali presežkov prihodkov nad odhodki oziroma jih delijo v omejenem obsegu, v skladu z zakonom, so ustanovljene in poslujejo po naslednjih načelih in izkazujejo njihov javno koristni in socialni značaj ter (Uradni list RS, št. 20/2011, 2011):

- so ustanovljene na podlagi prostovoljne odločitve ustanoviteljev (avtonomna pobuda),
- namen ustanovitve ni izključno pridobivanje dobička (nepridobitni namen ustanovitve),
- so ustanovljene pretežno z namenom trajnega opravljanja dejavnosti socialnega podjetništva ali drugih dejavnosti z namenom zaposlovanja najbolj ranljivih skupin ljudi na trgu dela, s čimer se dosega javni interes (opravljanje dejavnosti v javnem interesu),
- člani v njih delujejo prostovoljno (prostovoljnost delovanja),
- pri upravljanju so samostojne (neodvisnost),

- s proizvodnjo in prodajo proizvodov ali opravljanjem storitev na trgu pretežno poslujejo po tržnih zakonitostih (tržna naravnost),
- praviloma vključujejo prostovoljsko delo (vključevanje prostovoljskega dela),
- posamezni ustanovitelji ali lastniki pri odločanju nimajo prevladujočega vpliva, odločitve sprejemajo vsi člani po načelu en član – en glas, neodvisno od deleža vloženega kapitala (enakopravnost članstva),
- v odločanje vključujejo tudi deležnike (sodelovanje deležnikov pri upravljanju),
- premoženje, dobiček in presežke prihodkov nad odhodki uporabljajo za namene socialnega podjetništva in druge nepridobitne namene, delitev dobička ali presežkov prihodkov pa ni dopustna ali je skladno s tem zakonom omejena (neprofitnost delovanja),
- zagotavljajo preglednost finančnega poslovanja in notranje nadzorstvo nad materialnim in finančnim poslovanjem (preglednost poslovanja),
- trajno delujejo v korist svojih članov, uporabnikov in širše skupnosti (javno koristno delovanje).

4.1.2 Področja in dejavnosti socialnega podjetja

Dejavnosti socialnega podjetništva določa Uredba o določitvi dejavnosti socialnega podjetništva po področjih, opredeljenih v 5. členu ZSocP. Dejavnosti, ki jih opravljajo registrirana socialna podjetja v Sloveniji, vključujejo dejavnosti podjetniškega in poslovnega svetovanja, saniranja okolja, ravnanja z odpadki, dejavnost botaničnih in živalskih vrtov ter varstvo naravnih vrednot, mešano kmetijstvo, druge inženirske dejavnosti in tehnično svetovanje, raziskovalne in razvojne dejavnosti na področju družboslovja in humanistike, trgovino na drobno v prodajalnah z rabljenim blagom, dejavnosti restavracij in gostiln, organiziranje razstav, sejmov, srečanj, drugo socialno varstvo brez nastanitve za starejše in invalidne osebe, razno posredništvo pri prodaji raznovrstnih izdelkov, arhitekturno projektiranje, dejavnost nastanitvenih ustanov za bolniško nego, dejavnost strokovnih združenj, počitniške domove in letovišča, obratovanje športnih objektov, varstvo kulturne dediščine in podobno (Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo, 2015).

Področja socialnega podjetništva so v 5. členu ZSocP opredeljena kot področja socialnega varstva, sem sodita tudi družinsko varstvo ter varstvo invalidov. Vključuje znanost, raziskovanje, izobraževanje in vzgojo, zagotavljanje in organiziranje mladinskega dela, varstvo in promocije zdravja, zagotavljanje socialne vključenosti, spodbujanje zaposlovanja in poklicnega usposabljanja oseb, ki so brezposelne ali jim grozi brezposelnost. Posredovanje zaposlitve najbolj ranljivim skupinam ljudi na trgu dela, zlasti pa invalidom, katerih invalidnost je ugotovljena z odločbo pristojnega organa; brezposelnim osebam, pri katerih so z odločbo pristojnega organa ugotovljene trajne posledice telesne ali duševne okvare ali bolezni in imajo zato bistveno manjše možnosti, da se zaposlijo ali ohranijo zaposlitev ali v zaposlitvi napredujejo; brezposelnim osebam, če so brez zaposlitve zadnjih 24 mesecev ali več (dolgotrajno brezposelne osebe); brezposelnim osebam, ki so na Zavodu Republike Slovenije za zaposlovanje prijavljene več kot šest mesecev in jim je po zaključku izobraževanja to prva zaposlitev ali so po dokončanem univerzitetnem, visokošolskem ali višješolskem strokovnem izobraževanju zaključile pripravništvo ali jim je prenehal status mladega raziskovalca (v nadaljnjem besedilu: iskalci prve zaposlitve); brezposelnim osebam nad 55 let starosti, pripadnikom romskih skupnosti, mladoletnim osebam brez zaključenega osnovnega ali nižjega poklicnega izobraževanja ter tistim, ki več kot šest mesecev niso imeli redno plačane zaposlitve in še ni preteklo eno leto od prestane kazni zapora oziroma so v času

pogojnega odpusta, so begunci, vključeni v programe integracije ali so osebe v programu ali v dveh letih po zaključku programa zdravljenja odvisnosti od alkohola ali drog ali so brezdomci (Uradni list RS, št. 20/2011, 2011).

Vlada Republike Slovenije je z uredbo določila dejavnosti socialnega podjetništva, ob upoštevanju merila, da dejavnosti zagotavljajo dodatno ponudbo proizvodov in storitev za večjo kakovost življenja ljudi ali bivanja v okolju, krepijo družbeno solidarnost in kohezijo in s tem javni interes, brez olajšav ali spodbud iz javnih sredstev pa jih praviloma ni mogoče trajno opravljati na trgu, pri čemer spodbude in olajšave ne predstavljajo izkrivljanja konkurence (ZSocP, 2. člen). Pristojni minister poda predlog o sprejetju dejavnosti socialnega podjetja po predhodnem soglasju vseh ministrov, ki so pristojni za področja oziroma dejavnosti socialnega podjetništva in po predhodnem posvetovanju s socialnimi partnerji, socialnimi podjetji in drugimi organizacijami civilne družbe (Uradni list RS, št. 20/2011, 2011).

Dejavnosti socialnega podjetništva je po zakonu (ZsocP, 5. člen) mogoče opravljati na področjih socialnega varstva, družinskega varstva, varstva invalidov, znanosti, raziskovanja, izobraževanja in vzgoje, zagotavljanja in organiziranja mladinskega dela, varstva in promocije zdravja, zagotavljanja socialne vključenosti, spodbujanja zaposlovanja in poklicnega usposabljanja oseb, ki so brezposelne ali jim grozi brezposelnost, posredovanja zaposlitve osebam iz 6. člena ZSocP, vključno z dejavnostjo zagotavljanja dela takšnih delavcev drugemu delodajalcu, ekološke proizvodnje hrane, ohranjanja narave, urejanja in varstva okolja in zaščite živali, spodbujanja uporabe obnovljivih virov energije in razvoja zelene ekonomije, turizma za osebe, ki jim življenjske razmere onemogočajo ali ovirajo dostop do turističnih storitev, na način, ki spoštuje vrednote trajnosti, dostopnosti in solidarnosti (socialni turizem), trgovine za socialno ogrožene osebe (socialna trgovina) ter trgovine, ki zagotavlja prodajo proizvodov majhnih proizvajalcev iz gospodarsko najbolj nerazvitih okolij na temelju etičnih, preglednih in enakopravnih poslovnih razmerij med proizvajalci in trgovcem, usmerjenih predvsem v zagotavljanje možnosti pravičnega plačila proizvajalcev in s tem njihovega preživetja (pravična trgovina) ter trgovine s storitvami in proizvodi iz dejavnosti socialnega podjetništva, kulture, tehnične kulture in ohranjanja kulturne, tehnične in naravne dediščine, amaterskega športa in telesne kulture, katere namen je rekreacija in socializacija, reševanja in zaščite, spodbujanja razvoja lokalnih skupnosti, podpornih storitev za socialna podjetja.

S tem poleg navedbe področij zakon dopušča možnost, da se s posebnimi zakoni lahko opredelijo tudi druga področja dejavnosti socialnega podjetništva. V letu 2012 je sprejeta Uredba o določitvi dejavnosti socialnega podjetništva poleg dejavnosti po področjih, opredeljenih v 5. členu ZsocP, dopuščala opravljanje dodatnih dejavnosti v sklopu socialnega podjetništva ter s tem povečala možnosti širitve področij s posebnimi zakoni (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, 2013).

Vsebinska širitev dejavnosti se izvaja zlasti na področjih ohranjanja narave in varstva okolja (razširitev iz dejavnosti storitev za gozdarstvo na celotni oddelek Gozdarstvo, ki vključuje zlasti razširitev gozdarskega dela na področje lesarstva in tudi delno papirništva, tudi kot potrebo za odpravljanje posledic ledene ujme), omogočanja dejavnosti znotraj oddelka 01, in sicer kmetijstvo, proizvodnja in lov, tudi na področju ohranjanja narave, urejanja in varstva okolja ter zaščite živali, ki bo omogočila kmetovati kmetijskim gospodarstvom kot socialna podjetja tudi na območjih z določenimi okoljskimi omejitvami (do sedaj so bile dejavnosti znotraj oddelka 01 mogoče samo v okviru ekološke predelave hrane). Najbolj se širi področje spodbujanja uporabe obnovljivih virov energije in razvoja zelene ekonomije, in sicer na vse dejavnosti obdelave in predelave lesa; proizvodnje

izdelkov iz lesa, plute, slame in protja, vlaknin, papirja in kartona ter z namenom gradnje ekološko varčnih zgradb tudi na področje gradnje stanovanjskih in nestanovanjskih stavb, na predlog pristojnega resorja se nekoliko širijo dejavnosti znotraj področja kulture in naravne dediščine (Uradni list RS, št. 54/2012, 2012).

Po slabih dveh letih po sprejemu osnovne Uredbe o določitvi dejavnosti socialnega podjetništva se je izkazala potreba, da se (znotraj zakonskih okvirov) opredelijo nekatere dodatne dejavnosti socialnega podjetništva, ki jih lahko opravljajo socialna podjetja tipa A po Zakonu o socialnem podjetništvu (Uradni list RS, št. 45/2014, 2014). Socialna podjetja tipa B niso kakorkoli omejena z opredelitvijo dejavnosti (Vlada RS, 2014).

4.1.3 Tip socialnega podjetja glede na dejavnost

8. člen ZSocP opredeli dva tipa socialnih podjetij, omogoča pa tudi njihovo povezovanje. Kombinirani tip je sicer zaželen, vendar ga v Sloveniji kot takega ni možno registrirati (Mesojedec, in drugi, 2012, str. 125). Socialna podjetja tipa A se ukvarjajo z opravljanjem splošno koristnih dejavnosti, ki jih določi država. Lahko opravljajo dejavnost iz nabora dejavnosti socialnega podjetništva, ki jih določa ZSocP, pri čemer zaposlovanje ljudi iz ranljivih ciljnih skupin ni obvezno. Nabor dejavnosti, ki zakonsko ustrezajo dejavnostim socialnega podjetništva, je precej širok, nanaša pa se predvsem na področja izobraževanja, zdravstva, socialne vključenosti, spodbujanja zaposlovanja, ekologije, kulture, športa, nadaljnjega razvoja skupnosti ter podpornih storitev za socialna podjetja. Dejavnosti pa morajo opravljati v obsegu, ki bo zagotavljal vsaj 50 % vseh prihodkov na letni ravni. Ta oblika socialnega podjetja mora v prvem letu po pridobitvi statusa zaposlovati vsaj eno osebo, v drugem letu pa vsaj dve osebi (Milošević, Kovač, & Radej, 2010, str. 75-80).

Pri obliki socialnega podjetja tipa B pa njegova dejavnost ni točno določena, vendar mora podjetje tega tipa upoštevati posebne pogoje zaposlovanja, kar pomeni, da mora zaposlovati določeno število oseb iz ranljivih ciljnih skupin na trgu dela. Ranljive ciljne skupine so v zakonu jasno opredeljene, mednje se tako uvrščajo invalidi, osebe s trajnimi posledicami telesne oziroma duševne okvare ali bolezni, dolgotrajno brezposelne osebe (brez zaposlitve zadnjih 24 mesecev ali več), prvi iskalci zaposlitve, osebe, stare nad 55 let, pripadniki romskih skupnosti, mladoletne osebe brez zaključenega osnovnega ali nižjega poklicnega izobraževanja, bivši kaznjenci oziroma kaznjenci na pogojnem odpustu, begunci, vključeni v programe integracije, bivši odvisniki (od alkohola in drog) ali odvisniki, vključeni v programe zdravljenja odvisnosti, ter brezdomci. Osebe iz ranljivih ciljnih skupin morajo predstavljati najmanj eno tretjino vseh zaposlenih. Socialna podjetja tega tipa lahko opravljajo dejavnosti iz Uredbe o določitvi dejavnosti za socialna podjetja ter vse ostale dejavnosti po sprejeti Standardni klasifikaciji dejavnosti (SKD), katero ureja ter vodi Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve (AJPES).

4.2 MERJENJE DRUŽBENIH UČINKOV SOCIALNIH PODJETIJ

Pri klasičnih podjetjih, katerih cilj je ustvarjanje dobička, investitorja in podjetje običajno zanima predvsem ekonomska donosnost poslovnih aktivnosti ali investicije. Za socialna podjetja ali druga podjetja in organizacije, katerih osnovni cilj je vplivati na spremembe v družbi oziroma dosegati širše družbene učinke, ne zgolj dobička podjetja, klasična metoda donosnosti ni ustrezna (Inštitut za razvoj družbene odgovornosti, 2014, str. 28).

V zadnjem desetletju se podjetja zasebnega, javnega ter neprofitnega sektorja vse bolj zanimajo za merjenje njihovega družbenega učinka, ki vsebuje tri ključne elemente: filozofijo, kaj se meri in kako se opredeli uspeh, analizo, ki se nanaša na empirično testiranje vplivov (statistične ter matematične obdelave podatkov, testiranje ekonomskih

in finančnih teorij, analiziranje sprememb pod različnimi scenariji), končni element pa je vrednotenje vložkov. Z metodo merjenja učinkov je namen zajeti vse vplive, ki jih ustvarjajo podjetja (Fujiwara, 2014, str. 3-7).

Veliko ljudi je seznanjenih z vračanjem naložb in če se, generalno gledano, investira denar v projekt in se več kot 1 € povrne v razumnem času, je tak projekt zagotovo vreden nadaljnje obravnave. Vlagatelji, ki ustvarjajo družbeni učinek, so podobnega mišljenja. Družbena korist od investiranja (angl. social return of investment) je način kako opredeliti denarno vrednost družbenemu vplivu. Informacije, ki se jih pridobi z merjenjem družbenih učinkov, pomagajo pri načrtovanju ciljev ter poslanstva, kar poveča učinkovitost, pomaga pridobiti nove stranke itd. Merjenje in sporočanje vrednosti družbenih učinkov prispeva k temu, da podjetje dokaže pomen svojega dela in obstoja družbi, strankam, zaposlenim, investitorjem ali vladnim organizacijam (Boyd, 2004, str. 2-4).

Metode merjenja so različne, najbolj znana je anglosaška metoda SROI, na podlagi katere se izve, koliko družbenega učinka, izraženega v denarni valuti, prinese vložek ene enote denarne valute (vložim 1 EUR, dobim npr. 5,5 EUR družbenega učinka). Glede modela za merjenje socialnih učinkov se je Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti odločilo za zasledovanje metode socialnega donosa naložbe (SROI), ki je naravnani v rezultate ter prikazuje družbeno, okoljsko in gospodarsko pomembnost določenega podjetja. Obstajata dva tipa SROI (Inštitut za razvoj družbene odgovornosti, 2014, str. 36):

- tisti, ki vrednoti dano prakso in se torej izvaja za nazaj in na osnovi dejanskih posrednih učinkov, ki so se že zgodili (evalvacija),
- napovedovalni SROI, ki napoveduje, koliko družbene koristi se bo ustvarilo, če dejavnosti dosežejo svoje predvidene posredne učinke (napoved).

Merjenje družbenih učinkov slovenskim socialnim podjetjem v povezavi s kalkulacijo SROI prinaša več koristi (Inštitut za razvoj družbene odgovornosti, 2014, str. 59-60):

- obrazci za merjenje socialnim podjetjem služijo kot brezplačna pomoč pri vrednotenju rezultatov njihovega dela,
- na ta način lahko zberejo koristne informacije za njihovo poslovno odločanje in načrtovanje, ki jih lahko uporabijo pri promociji njihovega dela in drugod,
- s poročanjem o družbenih učinkih socialnega podjetja se okrepi promocija podjetja ter s tem njegov ugled,
- povečajo se možnosti za pridobitev dodatnih finančnih sredstev (EU v prihodnje načrtuje kar nekaj sofinanciranj socialnih podjetij, osnova za odločanje pa bodo ocene o vplivu socialnih podjetij in njihovih učinkov na družbo).

Izvajanje analize po SROI je po fazah sestavljeno iz šestih korakov (Inštitut za razvoj družbene odgovornosti, 2014, str. 37-38):

- ugotoviti domet analize in analizirati ključne deležnike – pomembno je imeti jasne meje, kaj bo analiza po SROI zajela, koga bo zajela v proces in kako,
- prikazati posredne učinke – s sodelovanjem s svojimi deležniki se razvije prikaz učinkov ali teorijo sprememb, ki kaže spremembe med vnosi, iznosi in posrednimi učinki,
- evidentirati posredne učinke in jih ovrednotiti – ta faza zajema iskanje podatkov, ki pokažejo, ali so se posredni učinki zgodili, potem pa se jih ovrednoti,
- ugotoviti vpliv – po tem, ko se zberejo podatki o posrednih učinkih in se jih izrazi denarno, se tiste vidike spreminjanja, ki bi se v vsakem primeru zgodili, ali pa so posledica drugih dejavnikov, izloči iz opazovanja,

- izračunavanje SROI – ta faza vključuje upoštevanje vseh koristi, odštevanje vseh negativnih lastnosti in primerjanje izida z investicijo. Prav tukaj se da preveriti občutljivost rezultatov,
- poročanje, uporaba in povezovanje z okoljem – ta korak je bistven, četudi je zadnji; vključuje dajanje spoznanj deležnikom in odzivanje na njih, uporabo dobrih izidov v procesu siceršnjega dela in verificiranje poročila.

Pomembno je dojetje načel, po katerih SROI deluje (Inštitut za razvoj družbene odgovornosti, 2014, str. 38):

- vključiti deležnike – določiti deležnike vaše dejavnosti,
- razumeti, kaj se spreminja – primerjanje stanja problema pred in po aktivnosti,
- ovrednotiti zadeve, ki so pomembne – vrednotenje postavk, ki imajo neposredno povezavo z aktivnostjo/dejavnostjo,
- vključiti samo tisto, kar je bistveno – kaj bi se zgodilo tudi brez aktivnosti in atribucije (vpliv drugih akterjev na problem, ki ga naslavlja aktivnost),
- ne zahtevati preveč – pri opredeljevanju in vrednotenju posrednih učinkov je treba biti previden, da se ne zajame preširokega števila posledic in s tem umetno poveča družbena vrednost aktivnosti (težko je določiti jasno mejo),
- zagotoviti preglednost – finančni zastopniki za posredne učinke morajo biti vzeti iz transparentnih virov (zakonov, javno dostopnih informacij, poročil, izkušenj ...),
- preveriti izide – pregled celotne verige – vnosi, neposredni izidi, posredni izidi, vpliv.

Wilkinson in drugi (2014, str. 14) navajajo, da merjenje učinkov ni dodatek k obremenitvam socialnih podjetij, temveč zgodnje in predvsem pravočasno opozorilo na pomembnost prikazovanja učinka socialnih podjetij preko merljivih konceptov, kar podjetjem med drugim olajša pridobivanje finančnih sredstev izven podjetniških aktivnosti v socialnem podjetju, na kar je že opozorila študija Evropske komisije.

5 PODPORNO OKOLJE ZA RAZVOJ SOCIALNEGA PODJETNIŠTVA V SLOVENIJI

Največja nevarnost, da kljub sprejetemu ZSocP in podpori ne bi prišlo do ustreznega razvoja na tem področju, je neusklajenost oziroma nezadostna zavzetost ključnih akterjev za sprejem in izvajanje ukrepov za spodbujanje razvoja socialnih podjetij, na kar so že opozorili oblikovalci osnutka Strategije za razvoj socialnega podjetništva za obdobje 2012–2015 (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, 2011, str. 12). Med pomembnejše akterje podpornega okolja se uvrščajo resorna ministrstva, vladne službe, lokalne skupnosti, institucije na regionalnem nivoju in socialni partnerji.

V strategiji je podano mnenje, da bi bilo smiselno razmisliti o pripravi in sprejemu partnerskega sporazuma, v katerem bi posamezni akterji razvoja socialnega podjetništva določili svojo vlogo in prispevek na tem področju. Partnerski sporazum bi poleg programa ukrepov za izvajanje strategije razvoja socialnega podjetništva predstavljal ključen podporni dokument za usklajeno delovanje najpomembnejših akterjev razvoja socialnega podjetništva (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, 2011, str. 12).

Pomemben del za razvoj socialnega podjetništva nosi spodbudno podporno okolje, v katerega sodijo tudi raziskovalne ustanove, ki s svojim delovanjem širijo znanje o socialnem podjetništvu in spodbujajo udeleževanje socialnih podjetij, vendar mora biti spodbujanju naklonjeno tudi državno institucionalno okolje (Jiao, 2011).

Svet za socialno podjetništvo je Vlada RS ustanovila za oblikovanje politike razvoja socialnega podjetništva, analiziranje potreb razvoja socialnega podjetništva, spodbujanje vključevanja občin v določanje in izvajanje politik razvoja socialnega podjetništva na lokalni in regionalni ravni, kot tudi za pripravo razvojnih dokumentov ter za analiziranje, vrednotenje in spremljanje izvajanja ukrepov in politike razvoja socialnega podjetništva (v nadaljnjem besedilu: svet) (Uradni list RS, št. 20/2011, 2011).

Svet je Vlada RS ustanovila 22. 9. 2011 ter v njega imenovala 15 članov, in sicer po enega predstavnika vseh vladnih ministrstev, pristojnih za področja socialnih zadev, razvoja gospodarstva in tehnologije, infrastrukture in prostora, pravosodja, notranjih zadev in javno upravo, kmetijstva in okolja, financ, izobraževanja, znanosti, športa, kulture, zdravja in obrambo, po enega predstavnika iz resornih ministrstev ter dva predstavnika socialnih podjetij, predstavnika socialnih partnerjev na predlog reprezentativnih sindikalnih konfederacij ter enega predstavnika strokovnih institucij (Uradni list RS, št. 20/2011, 2011).

Svet zagotavlja usklajevanje politik na področju socialnega podjetništva z ministrstvi, vladnimi službami, občinami, socialnimi partnerji in organizacijami civilne družbe. Za izvajanje svojih nalog (Uradni list RS, št. 20/2011, 2011):

- pripravi Strategijo razvoja socialnega podjetništva in poda mnenje k programu ukrepov,
- spremlja izvajanje strategije in programa ukrepov,
- usmerja in spremlja delo izvajalcev ukrepov ter skrbi za zakonito, učinkovito in premišljeno porabo sredstev iz proračunskih in evropskih virov.

Obeta se redefinicija Sveta Vlade RS za socialno podjetništvo, sprememba Zakona o socialnem podjetništvu, priprava strategije o socialnem podjetništvu, sprememba Zakona o zadrugah ter ustrežnejša prilagoditev pravnih podlag za udeležbo delavcev pri upravljanju in udeležbo delavcev pri dobičku, ki bodo podlaga za implementacijo

ekonomske demokracije v smislu participacije zaposlenih v procesih odločanja in upravljanja družb (Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo, 2015, str. 9). Svet Vlade RS za socialno podjetništvo naj bi organizacijsko preoblikovali tako, da ga bo vodil minister za gospodarstvo ter vanj vključili tudi predstavnike lokalnih skupnosti (Slapnik, 2015, str. 3).

Strokovne naloge vladnih služb naredijo mnogo pri razrešitvi družbenih problemov, imajo namreč moč ter dostop do vseh delov družbe. Tudi vlade revnejših držav, kjer so davčni prihodki skromnejši, imajo dostop do mednarodnih virov financiranja, zato je primerno, da se vladam zaupa reševanje družbenih problemov. Zaradi njihovega velikega obsega moči so prav tako težko obvladljive, kot so privlačne za tiste, ki jih želijo uporabiti za lastne interese (Yunus, 2009, str. 25).

Strokovne naloge Sveta za socialno podjetništvo izvajajo ministrstva in vladne službe, vsako na svojem pristojnem področju dela. Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo (v nadaljevanju MGRT) je s 1. 1. 2015 prevzelo področje socialnega podjetništva, pred tem je bilo izvajanje strokovnih nalog, spremljanje poslovanja socialnih podjetij in izvajanje ukrepov za spodbujanje socialnega podjetništva v pristojnosti Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (v nadaljevanju MDDSZ) (Uradni list RS, št. 20/2011, 2011).

Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti je bilo prvo, ki je sprejelo odgovornost za izvajanje politike razvoja socialnega podjetništva. Pomembna naloga MDDSZ je bilo načrtovanje in izvajanje programov Aktivne politike zaposlovanja (APZ), s katerimi je vlada posegla na trg dela predvsem z namenom zmanjševanja stopnje brezposelnosti in razreševanja strukturnih problemov. MDDSZ je preko programov APZ nudil podporo ciljnim skupinam prebivalstva, kot npr. izvajalo učne delavnice namenjene spodbudi za zaposlovanje ranljivih skupin na trgu dela (invalidi, dolgotrajno brezposelni, iskalci prve zaposlitve, starejši brezposelni, Romi, osipniki, odvisniki, brezdomci, begunci, ljudje s prestano zaporno kaznijo) v socialnih podjetjih tipa B (Strategija razvoja socialnega podjetništva za obdobje 2013-2016, 2013, str. 15).

V skladu z določbami 7. člena ZSocP, ki navaja pristojnosti na področju socialnega podjetništva, je bila naloga MDDSZ tudi sofinanciranje usposabljanja in izobraževanja oseb, odgovornih za poslovanje in delo z ranljivimi skupinami oseb. MDDSZ je bil dejaven tudi na področju povečanja prepoznavnosti socialnega podjetništva in vedenja o načelih socialnega podjetništva, prav tako je vodil evidenco socialnih podjetij v Sloveniji (Strategija razvoja socialnega podjetništva za obdobje 2013- 2016, 2013, str. 15). V juliju 2014 je MDDSZ predstavil tri pomembne dokumente na področju socialnega podjetništva: dopolnitev uredbe o določitvi dejavnosti socialnega podjetništva, program ukrepov 2014–2015 za izvajanje strategije socialnega podjetništva in izbor modela za merjenje socialnih učinkov.

Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo na področju povečanja prepoznavnosti socialnega podjetništva in vedenja o načelih socialnega podjetništva kot izvajalec Strategije razvoja socialnega podjetništva za obdobje 2013–2016 (Strategija) deluje na informativno -promocijskem področju, natančneje z načrtovanimi delavnicami, usmerjenimi v razumevanje socialnega podjetništva in spodbujanje razvoja socialno podjetniške kulture v gospodarsko in družbeno okolje (Strategija razvoja socialnega podjetništva za obdobje 2013- 2016, 2013, str. 15-16).

Naloge MGRT so trenutno v teku in zajemajo skupno najmanj 30 informativno-promocijskih delavnic na letnem nivoju za različne ciljne skupine, vključno z mladimi, v okviru vstopnih točk VEM (Vse na enem mestu). Naloge MGRT, opredeljene v Strategiji,

so tudi proučitev možnosti prilagoditve zakonodaje s področja podpornega okolja za podjetništvo za dostop socialnih podjetij do koriščenja ukrepov in instrumentov podpornega okolja za podjetništvo, priprava predloga dopolnitve zakonodaje s področja podpornega okolja za podjetništvo za dostop socialnih podjetij do koriščenja ukrepov in instrumentov podpornega okolja za podjetništvo. Planirana je nadgradnja obstoječega podpornega okolja ter razvoja podjetniškega okolja v okviru vstopnih točk VEM na področju splošnega informiranja, osnovnega svetovanja in celostne obravnave socialnih podjetij ter drugih zainteresiranih za socialno podjetništvo. Nudena bo pomoč vstopnih točk VEM pri registracijah vsaj 50 socialnih podjetij, kar je trenutno že izvedeno, prav tako naj bi bilo 400 informativnih svetovanj socialnim podjetjem in ostalim zainteresiranim za socialno podjetništvo (Strategija razvoja socialnega podjetništva za obdobje 2013-2016, 2013, str. 15).

Med strateškimi razvojnimi cilji, ki so nadgradnja obstoječega podpornega okolja za podjetništvo, povečanje prepoznavnosti socialnih podjetij in vedenja o načelih ter spodbujanje zaposlovanja ranljivih skupin, bo MGRT skupaj z MDDSZ in občinami pristojen za izvajanje usposabljanj in izobraževanj za osebe, odgovorne za poslovanje in delo z ranljivimi skupinami oseb v socialnih podjetjih po predhodno pripravljenem programu. Usposabljanje bodo organizirale vstopne točke VEM, ki bodo usposabljanje izvedle s pomočjo izbranih zunanjih strokovnjakov (Program ukrepov 2014-2015 za izvajanje strategije razvoja socialnega podjetništva za obdobje 2013-2016, 2014, str. 2-5).

MGRT ima pomembno vlogo pri nastajanju, razvoju in rasti socialnih podjetij, predvsem socialnih podjetij tipa A, s ciljem večanja konkurenčnosti in dolgoročne samovzdržnosti socialnih podjetij. V skladu z določbami ZSocP pristojno MGRT izvaja za Svet tudi strokovne naloge na svojem področju. V okviru že vzpostavljenih instrumentov v podporo rasti in razvoju podjetij je smiselno nadgraditi nekatere podporne instrumente MGRT, in sicer predvsem v obliki (Strategija razvoja socialnega podjetništva za obdobje 2013-2016, 2013, str. 15-16):

- pomoči pri ustanavljanju socialnih podjetij ter
- svetovanju socialnim podjetjem v vseh fazah njihovega delovanja, ki ga bodo izvajali določeni subjekti podpornega okolja (vstopne točke VEM ...).

Naloga MGRT je tudi aktivno sodelovanje z drugimi resornimi ministrstvi in vladnimi službami na področju pilotnih projektov za spodbujanje socialnega podjetništva (Strategija razvoja socialnega podjetništva za obdobje 2013-2016, 2013, str. 16).

Forum socialnega podjetništva, organizacijska oblika, namenjena podpori, razvoju ter povezovanju socialnih podjetij, je zasnovan kot Slovenski forum socialnega podjetništva. Deluje po principu prostovoljnega članstva, njegovi člani pa so tako fizične kot tudi pravne osebe. Slovenski forum socialnega podjetništva se povezuje z vsemi, ki želijo dodati svoj prispevek k razvoju odgovornih podjetij, ki želijo zgraditi vezi s socialnimi podjetji in postati njihovi poslovni partnerji. Slovenski forum socialnega podjetništva je bil uradno vpisan v Poslovni register RS v začetku leta 2012 (Slovenski forum socialnega podjetništva, 2013).

Namen združenja Slovenski forum socialnega podjetništva je trajno opravljanje dejavnosti socialnega podjetništva na področju podpornih storitev za socialna podjetja, spodbujanje razvoja socialnega podjetništva, prispevanje k rasti in učinkovitosti socialnih podjetij in zastopanje njihovih interesov. Cilji združenja so (Statut združenja slovenski forum socialnega podjetništva, 2013):

- postati generator družbenoekonomskih sprememb v Republiki Sloveniji in mednarodno prepoznan center odličnosti za razvoj in promocijo socialnega podjetništva,
- predstavljati skupno platformo delovanja socialnih podjetij in tistih podpornih institucij, ki so si zadale cilj uveljavitve socialnega podjetništva in trajnostno naravnane skupnostne ekonomije v Republiki Sloveniji,
- pospešiti razvoj socialne ekonomije,
- povezati socialna podjetja z državo in lokalnimi skupnostmi, z nevladnimi organizacijami, gospodarstvom, strokovnimi in izobraževalnimi institucijami in z drugimi podpornimi organizacijami v sektorju socialnega podjetništva,
- povezati socialna podjetja med sabo,
- zagotavljati zakonodajno, ekonomsko in socialno okolje za delovanje socialnih podjetij,
- povečati uglednost socialnih podjetij ter prepoznavnost pomena in ciljev socialnega podjetništva in socialne ekonomije,
- zagotavljati izmenjavo znanj in izkušenj med socialnimi podjetji,
- postati prostor za mreženje socialnih podjetij in za nastajanje novih partnerstev,
- postati odprti prostor za socialna podjetja in inovatorje, ter prostor za izmenjavo novih znanj, dobrih praks in idej za razvoj socialnega podjetništva,
- postati ključni sogovornik državi, lokalnim skupnostim in drugim organizacijam v zadevah, ki urejajo položaj socialnih podjetij,
- postati center znanja o socialnem podjetništvu,
- zagotoviti trajne in celostne podporne storitve za socialna podjetja,
- postati pobudnik sprememb za večjo blaginjo ljudi.

Podpora lokalne samouprave ZSocP v svojem 31. členu zavezuje občine, da v skladu z ZSocP in zakonom, ki ureja spodbujanje skladnega regionalnega razvoja, načrtujejo, financirajo in izvajajo politike razvoja socialnega podjetništva na območju občine oziroma na ravni razvojne regije. Vloga občin je pomembna na področju spodbujanja razvoja obeh tipov socialnih podjetij (Strategija razvoja socialnega podjetništva za obdobje 2012 - 2015, 2011, str. 22-23). Preko socialnih podjetij tipa A občine spodbujajo razvoj dejavnosti, pomembnih za lokalno in regionalno območje, kot so: ohranjanje tradicionalnih obrti, spodbujanje tradicionalne kulinarike, ohranjanje naravne in kulturne dediščine, skrb za zelene površine in druge komunalne storitve (npr. ravnanje z odpadki, odlagališča odpadkov), oživljanje mestnih centrov in podeželskih skupnosti, otroško varstvo, socialnovarstvene storitve, izobraževanje, šport in rekreacija itd. Pomen socialnih podjetij tipa B v lokalnem okolju je ustvarjanje možnosti za usposabljanje in zaposlovanje ranljivih skupin na lokalnem trgu dela; še posebej je spodbujanje nastajanja takih podjetij pomembno v času, ko pride do propada večjega, pomembnejšega delodajalca in drugih, z njim povezanih podjetij, v posameznem okolju (Strategija razvoja socialnega podjetništva za obdobje 2013-2016, 2013, str. 22-23).

Za spodbujanje nastajanja in razvoja socialnih podjetij morajo lokalne skupnosti v sodelovanju z resornimi ministrstvi in vladnimi službami načrtovati ukrepe za (Strategija razvoja socialnega podjetništva za obdobje 2012-2015, 2011, str. 23):

- pomoč pri ustanavljanju socialnih podjetij,
- ugodno financiranje delovanja in rasti socialnih podjetij,
- pomoč pri promociji socialnih podjetij,
- vzpostavljanje skupnega sistema trženja produktov socialnih podjetij iz lokalnega ali regionalnega območja,

- spodbujanje usposabljanja in izobraževanja oseb, odgovornih za poslovanje socialnih podjetij in za delo z ranljivimi skupinami oseb ter zaposlovanja v socialnih podjetjih,
- podpora iniciativam za socialno podjetništvo in pilotnim projektom.

Ena izmed pomembnih karakteristik socialnega podjetništva je predvsem tesna povezanost z lokalnim okoljem, odzivnost na specifične probleme lokalnih skupnosti in s tem nastanek delovnih mest na lokalnem nivoju, kar je za Slovenijo pomembno tudi v povezavi s poseljenostjo podeželja. Zato so občine pomembne predvsem pri razširjanju vedenja o pomenu in vidnosti socialnega podjetništva na lokalnem nivoju. Pri tem je ključnega pomena osveščanje, izobraževanje in usposabljanje nosilcev pomembnih funkcij in razvoja v lokalnih skupnostih in institucijah na regionalni ravni, saj je od njihovega odnosa do socialnega podjetništva ter poznavanja tega področja v veliki meri odvisen razvoj tega sektorja v posameznih lokalnih okoljih (Strategija razvoja socialnega podjetništva za obdobje 2013-2016, 2013, str. 18).

Cilj tovrstnih aktivnosti je večja zaznava za različne pobude reševanja lokalnih problematik in nudenja inovativnih rešitev podpornega okolja npr. v obliki brezplačne uporabe prostorov, prostovoljstva oz. podobnih oblik, ki ne obremenjujejo občinskega proračuna. To je hkrati priložnost za spodbujanje javno-zasebnih partnerstev, to je javnega sofinanciranja zasebnih projektov, ki so v javnem interesu in se izvajajo v socialnih podjetjih. Lokalne skupnosti/občine v sodelovanju s socialno podjetniško iniciativo identificirajo lokalno problematiko, nakažejo rešitve in omogočijo reševanje te problematike v sodelovanju s socialnimi podjetji. S prenosom posameznih storitev opravljanja javne gospodarske službe občine omogočijo odpiranje novih delovnih mest in priložnost za delovanje socialnih podjetij (Strategija razvoja socialnega podjetništva za obdobje 2013-2016, 2013, str. 18).

Finančna ter kasneje tudi gospodarska kriza sta pokazali mnoge slabosti slovenskega razvojnega modela, tako na nacionalni kot tudi regionalni ravni. Trenutno stanje prikazuje slabe ekonomske kazalnike ter nosi negotove napovedi za prihodnost – gospodarske težave največjih državnih podjetij, slab javnofinančni položaj, neugodna demografska gibanja, pomanjkanje novih perspektivnih podjetij, povečan upad delovnih mest, zmanjšanje sredstev EU ter ostali kažejo na nedelujoče načine delovanja sektorskih politik. Delovanje ministrstev je bilo več kot očitno neuskkljeno, prav tako regionalne podporne institucije po večini niso bile sposobne povezati razpršenih regionalnih interesov, finančna in gospodarska kriza sta samo jasno pokazali tisto, kar je bilo dotlej prikrito (Milošević, Kovač, & Radej, 2010, str. 35).

6 ANALIZA RAZVOJA SOCIALNEGA PODJETNIŠTVA V POSAVJU

Namen raziskovanja potencialov v posavski regiji je bil opredeliti odgovornosti podpornega okolja pri razvoju, pomen sprejetih politik, načrtov ter razvojnih programov, ki so namenjeni spodbujanju socialnega podjetništva. Glede na to, da se področje razvija neenakomerno, je relevantno uvideti vzroke ter ovire za nesorazmeren razvoj posavske regije, ob upoštevanju neizkoriščenih prednosti in slabosti ter možnosti regije. Posavje se sooča s šibkostmi, kot so majhen teritorialni obseg, skromno število prebivalstva, redka poseljenost ter neobstoj večjega središča, kar otežuje povezovanje, vpliva na razvoj regije ter posledično tudi na panogo socialnega podjetništva.

6.1 RAZVOJNE MOŽNOSTI POSAVSKE REGIJE

Regija Posavje leži v jugovzhodnem delu Slovenije ob spodnjem toku reke Save in meji na sosednjo Hrvaško. Po površini je druga najmanjša regija v Sloveniji, saj meri le 968,2 km² in pokriva 4,78 % površine Slovenije. Regija je razmeroma redko poseljena, saj povprečno na kvadratnem kilometru živi 79 prebivalcev, kar je precej manj kot v slovenskem povprečju (skoraj 102 preb. ob koncu leta 2014) (Regionalna razvojna agencija Posavje, 2014).

V Spodnjeposavski razvojni regiji, ki vključuje občine Bistrica ob Sotli, Brežice, Kostanjevica na Krki, Krško, Radeče in Sevnica, je na dan 1. 1. 2015 živel 75.619 prebivalcev (Statistični urad Republike Slovenije, 2015). Največja v regiji je tako po številu prebivalcev kot površini in številu naselij občina Krško, ki meri 286,5 km², v 158 naseljih pa živi 25.833 prebivalcev. Občina Brežice se razprostira na 268,1 km² in šteje 24.230 prebivalcev, ki prebivajo v 109 naseljih občine. Občina Sevnica je ob zadnji objavi števila prebivalstva imela 17.504 prebivalce, ki živijo v 118 naseljih, površina občine pa znaša 272,2 km². Občina Kostanjevica na Krki meri 58,3 km², v 28 naseljih pa prebiva 2.427 občanov. Po površini je malenkost manjša občina Radeče, 52 km², kjer v 23 naseljih prebiva 4307 prebivalcev. Najmanjša je občina Bistrica ob Sotli (31,1 km²) s 1382 prebivalci v 11 naseljih (Regionalna razvojna agencija Posavje, 2014).

Zaradi majhnega teritorialnega obsega in skromnega števila prebivalstva ima regija šibko gravitacijsko zaledje, zato se ni uspelo razviti večje regionalno središče, ampak si danes to funkcijo delita občinski središči Krško in Brežice. V regiji je približno tretjina urbanega prebivalstva, medtem ko največji delež regije tvori podeželsko območje, ki zajema hribovit in gričevnat svet, pa tudi območje Krško-Brežiškega polja, kjer se nahajajo številna naselja. Glavni razlog, da podeželje v regiji še vedno zavzema največji delež, so ugodne naravne danosti za kmetijsko dejavnost, ki je bila nekdanj glavna gospodarska panoga (Regionalna razvojna agencija Posavje, 2014).

Analiza razvojnih potencialov Posavja na področju socialnega podjetništva z akcijskim načrtom navaja naslednje *neizkoriščene prednosti regije* (Društvo 1824, LRF Posavja, Zavod KNOF, Sklad dela Posavje, 2013, str. 22):

- naravne danosti in viri (gozd, podeželje, voda),
- geostrateška lega (obmejno območje, bližina 1,5-milijonskega Zagreba, prometni križ Ljubljana–Zagreb–Krško–Celje–Maribor),
- tradicija v obrti,
- razvite nekatere intenzivne in ekstenzivne kmetijske in dopolnilne dejavnosti (sadjarstvo, vinogradništvo, zelenjadarstvo),
- široko področje javnih del,
- široka in prožna definicija oseb, ki potrebujejo vključitev v socialno podjetništvo,

- privzgojena solidarnost do ljudi z oviranostmi,
- obstoj nevladnih neprofitnih organizacij,
- obstoječe pobude (socialna in delovna rehabilitacija oseb z motnjami v duševnem razvoju, invalidov, poklicno uveljavljanje žensk).

Potenciali kmetijstva so v okviru shem višje kakovosti, oblikovanja oskrbovalnih verig kmetov, diverzifikacije dejavnosti na podeželju, dviga dodane vrednosti in kakovosti v pridelavi in predelavi kmetijskih in živilskih proizvodov, možnosti koriščenja alternativnih virov energije v kmetijstvu in gozdarstvu. Veliko bi bilo potrebno storiti k oblikovanju skupne razvojne vizije ter blagovne znamke ter vključiti kmetijske pridelke in živila višje kakovosti v turistično ponudbo regije (Društvo 1824, LRF Posavja, Zavod KNOF, Sklad dela Posavje, 2013, str. 26).

V analizi predstavljene *slabosti regije Posavje* so naslednje (2013, str. 22):

- visoka brezposelnost in odliv mladih,
- območje s posebnimi razvojnimi problemi (pomanjkanje razvojne klime, šibka podjetniška klima),
- premajhen pretok informacij (ni skupne promocije in skupnega trženja regije),
- pomanjkanje tržnih in inovativnih programov,
- pomanjkanje podpornih mrež za spodbujanje socialnega podjetništva,
- ni izdelane teorije za obravnavo socialno izključenih in ogroženih,
- programsko neprilagojen šolski sistem za usposabljanje strokovnjakov na področju socialnega podjetništva (posledica je slabo usposobljen strokovni kader),
- pomanjkljiva sistemska zakonodaja na področju financ, zaposlovanja, davčne politike in javnih naročil),
- pogosto nerazumevanje lokalnega okolja za potrebe ranljivih in socialno izključenih skupin kot posledica pomanjkanja informiranja in slabe ozaveščenosti,
- visok delež brezposelnih mladih do 26 let in iskalcev prve zaposlitve, žensk, ljudi brez izobrazbe, starejših,
- staranje prebivalstva,
- slabo razvit javni prevoz (primestne povezave mesto–podeželje),
- nepovezanost in neuskkljenost podpornih organizacij in ukrepov v regiji,
- neenakopravno obravnavanje ranljivih družbenih skupin.

Glede na to, da je analiza razvojnih potencialov Posavja na področju socialnega podjetništva z akcijskim načrtom za zmanjšanje brezposelnosti opisana v okviru projekta "Socialno podjetništvo – izziv za Posavje", ki so ga v partnerstvu izvedli Društvo 1824, LRF Posavja, Zavod KNOF ter Sklad dela Posavje v okviru Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja s pomočjo Lokalne akcijske skupine Posavje maja 2013, aktivnosti projekta pa naj bi se končale v aprilu leta 2014 z ustanovitvijo socialnega podjetja, po enem letu od izvedenega projekta, bi lahko zaznali spodbudne pozitivne rezultate zgoraj omenjenega projekta, do katerih ni prišlo.

Vzrokov za takšno stanje je več, v analizi razvoja socialnega podjetništva je navedeno, da se še zmeraj ohranjajo obstoječi lobiji, ki poskušajo ohranjati državno kontrolo, pobuda za razvoj socialnega podjetništva pa je preveč vezana na državo ter premalo na podjetniške pristope, metode in tehnike. Postopoma se v vodstvenih strukturah na državni, regionalni in lokalni ravni povečuje zavedanje o pomembnosti razvoja socialnega podjetništva. Narašča tudi spoznanje, da se brez načrtna podpore lahko priložnosti izmuznejo (Društvo 1824, LRF Posavja, Zavod KNOF, Sklad dela Posavje, 2013, str. 1-2).

Posavsko regijo zaznamuje nadpovprečno visok delež kmečkega prebivalstva, kar pomeni, da obstajajo precejšnji potenciali za razvoj ekološkega in terapevtskega kmetijstva, ki bi dvignili kakovost življenja ljudi na podeželju. Obenem obstajajo možnosti v zelenem turizmu, glede na to, da se število prenočitvenih zmogljivosti v Posavju zadnja leta povečuje, kar prikazuje, da je regija prav tako aktualna za turiste, med drugim tudi zaradi neposredne bližine Term Čatež.

Za ekološki način pridelave je potrebne več delovne sile kot za klasičnega, večji je namreč obseg ročnega dela, za kar je posledično potrebnih več ljudi. Za opravljanje takšnih del lahko potencialna ekološka kmetija, ki se s tem spremeni v socialno podjetje, opravi izbor dolgotrajno brezposelnih oseb, ki bi želele delati v kmetijstvu. Primerno obliko za socialno podjetništvo predstavljajo dopolnilne dejavnosti na kmetijah. Zakon o kmetijstvu (Uradni list RS, št. 45/2008, 2008) jih opredeljuje kot dejavnosti, povezane s kmetijstvom ali gozdarstvom, katerih cilj je boljša izraba proizvodnih zmogljivosti delovne sile članov kmetijskih gospodarstev in zaposlenih na kmetiji. Za številne podzaposlene člane kmečkih gospodarstev je to priložnost za ustvarjanje dohodka, kar prispeva k dvigu kakovosti bivanja podeželskega prebivalstva, sploh v Posavju, saj regijo zaznamuje veliko število podeželskega prebivalstva.

V Strategiji razvoja socialnega podjetništva za obdobje 2013–2016 je zapisano, da ima socialno podjetništvo na področju kmetijstva priložnost za razvoj podeželja in izenačevanja pogojev bivanja na podeželju s tistimi v urbanih okoljih, na področjih ekološkega kmetijstva z razvojem samooskrbnih zadrug (Strategija razvoja socialnega podjetništva za obdobje 2013-2016, 2013, str. 16-17), na kar je opozoril tudi Tadej Slapnik, državni sekretar, pristojen za vzpostavitev dialoga s civilno družbo in koordinacijo državljskih pobud ter socialno podjetništvo (Slapnik, 2015).

6.2 PRVO REGISTRIRANO SOCIALNO PODJETJE V POSAVJU

Sevniški Zavod Knof je bilo prvo registrirano socialno podjetje v Posavju in tretje v Sloveniji. Pod njegovim združenjem so leta 2013 ustanovili še Socialni inkubator Posavja, ki je bil prva tovrstna institucija v Posavju. Glavni namen zavoda je omogočati in spodbujati zaposlovanje predvsem ranljivih ciljnih skupin. Nastal je zaradi potreb, ki jih imajo tisti, ki bi si želeli ali se že ukvarjajo s socialnim podjetništvom. Teh je za zdaj še bolj malo, saj je bilo v vsej državi v letu 2013 registriranih le 20 socialnih podjetij. KNOF je socialno podjetje, ki se je ustanovilo leta 2008 na pobudo članov ŠMRK društva K.N.O.F. iz potrebe po kvalitetnejšem in razvojno usmerjenem izvajanju dejavnosti za socialno šibke ciljne skupine (Slovenska filantropija, 2015) ter postalo prvi ter še zmeraj edini primer dobre prakse v Posavju.

Zavod je registriran kot tip B socialnega podjetja, saj za izvajanje svojih dejavnosti zaposluje najmanj tretjino delavcev iz ranljivih skupin, ki jih določuje ZSocP. Zagovarjajo stališče, da se mora podjetništvo ponovno povezati z družbo in služiti njenemu napredku, kratkoročni cilji in ozko gledanje na korist posameznika v podjetništvu na dolgi rok ne prinesejo nič dobrega. Velik poudarek dajejo socialnim inovacijam in vključevanju ranljivih skupin. Povezujejo različne deležnike, od katerih vsak predstavlja en člen v celotni verigi "potovanja" neke storitve oziroma izdelka, npr. od produkcije do potrošnje in ne nazadnje recikliranja. Pri tem podpirajo sistemsko spremenljivost, prilagajanje praksi s terena. Analitični vidik razmišljanja v starih in togih vzorcih, ki niso več zmožni predelati in ustrezati današnjim situacijam, v 21. stoletju po njihovem mnenju ni primeren. Ne nazadnje si prizadevajo za oblikovanje aktivnih državljanov in ozaveščenih zaposlenih, ki sodelujejo pri upravljanju svojega delovnega mesta kot tudi družbe (Slovenska filantropija, 2015).

6.3 MNENJE PREDSTAVNIKA SKLADA DELA POSAVJE O SOCIALNEM PODJETNIŠTVU

V okviru raziskave je bil izveden tudi intervju z g. Alešem Germovškom. Socialno podjetništvo ima bistvene lastnosti, po besedah g. Germovška, pooblaščenega za zastopanje ustanove, za opravljanje gospodarske dejavnosti z ekonomskimi in družbenimi učinki, predpogoj za delovanje pa je odgovoren, etičen in pozitiven vpliv na razvoj družbe in posameznikov ter ne izključuje nobenega vključenega segmenta. Prinaša velik vpliv, ki ga še ne razumemo popolnoma. Cilj teh podjetij je vplivati na spremembe v družbi, ne samo ustvarjati dobiček, za kar potrebujejo socialna podjetja posebne instrumente merjenja donosnosti oziroma učinkov. Po njegovem mnenju bi morala sleherna podjetja svoje učinke izpostaviti ter ovrednotiti svoj družbeni prispevek.

Socialno podjetništvo predstavlja ugodno priložnost za preizkus novosti, ki kot primeri dobrih in prav tako slabih praks pripomorejo k razvoju področja. Problem se pojavlja z izkoriščanjem statusa, ki ne prinaša ustreznih učinkov. To lahko ob trenutnem nerazumevanju socialnega podjetništva ter zgrešenih konceptih, saj vsaka ideja ni primerna za socialno podjetništvo, oteži razvoj ter povzroči konceptualno zmedo. Skrbi ga, da se socialnega podjetništva lotijo posamezniki brez osebnih vrednot poštenosti, sodelovanja ter sprejemanja odgovornosti.

Razvoj področja je olajšal Zakon o socialnem podjetništvu, ki je po mnenju Germovška nujen za nastajanje socialnih podjetij, vendar je potreben nadgradnje, ki se predvideva v kratkem. Uporabnost se je pokazala v praksi, naraslo je število socialnih podjetij v Sloveniji, vendar ne v Posavju, in po prvih opažanjih trdi, da naj bi bil zakon preveč vezan na storitvene dejavnosti, ki so neprofitne narave, premalo pa se nanaša na gospodarstvo ter družbene učinke, s katerimi socialno podjetje pridobi na ugledu. Pri socialnem podjetju namreč ne gre za opravljanje nalog javnih služb ter njihovega dela. S formalnopravnim okvirom je na področje vplivalo podporno okolje, ki zajema organizacije, agencije, vladne službe, lokalno samoupravo ter socialna podjetja. Podpore pa ni mogoče zaznati s strani gospodarskega sektorja, ki bi socialnemu podjetništvu razprlo nove obete sodelovanja in soustvarjanja. Problemi, ki se pojavljajo ob razvoju socialnega podjetništva, so neenakomerno prerazdeljeni finančni viri, kot na primeru pomurske regije, ki je kot najmanj razvita regija prejela velik delež državnih spodbud, kar je pripomoglo k večjemu številu socialnih podjetij, saj so le-ta imela zagotovljena zagonska sredstva.

Medtem ko v Posavju primanjkuje finančnih spodbud, je oteževalna okoliščina neodzivnosti lokalnih občinskih skupnosti pri načrtovanju ustanavljanja in financiranja socialnih podjetij, za kar so zavezane po Zakonu o socialnem podjetništvu. Slaba povezanost med ljudmi ter nepripravljenost sodelovanja ter skupnega dela, katero je mogoče prepoznati v regiji, oteži razvoj, kar se je dodatno oslabilo s prenehanjem delovanja povezovalne mreže Prstan, ki je predstavljala povezavo med nevladnimi organizacijami ter pričela z vzpostavitvijo strategije razvoja socialnega podjetništva. Razvoj se je zaustavil, saj lokalna samouprava v regiji ni finančno podprla socialnega podjetništva, kar je povzročilo, da se akcijski načrt, ki so ga pripravili, ni povsem realiziral, saj je strategija obstala na občinski ravni, to pa je onemogočilo razvoj socialnega podjetništva v Posavju. K razvoju socialnega podjetništva bi pripomoglo, če bi veliko število obstoječih nevladnih, politično neodvisnih organizacij spremenili v uspešna socialna podjetja. Ta za uspeh na trgu potrebujejo visoko kakovost, inovativnost ter opredeljene in izmerjene družbene učinke, ki jih prinašajo. Po mnenju Germovška je zato potrebno, da strategijo razvoja opredelijo vsi vpleteni, od uporabnikov do gospodarskega sektorja ter lokalnih samouprav, kar za nadaljevanje razvoja pomeni večjo podjetno naravnost pri iskanju virov.

6.4 PREVERJANJE HIPOTEZ

Na podlagi rezultatov raziskave se hipoteza H1, ki domneva, da razvoj socialnega podjetništva vpliva na zmanjšanje brezposelnosti, zavrne. Med analizo podatkov SURS-a o stopnji brezposelnosti v Sloveniji ter primerjavo števila socialnih podjetij glede na regije je mogoče opaziti, da se registrirana brezposelnost, ki je najvišja v Pomurju (Grafikon 2, str. 10), glede na število registriranih socialnih podjetij (Pomurje med regijami zaseda tretje mesto po številu registriranih socialnih podjetij, največje število podjetij je v Osrednjeslovenski regiji, skupno kar 31, v Podravju 26 ter 19 v Pomurju, vendar le eno v Posavju in na Goriškem), ni občutno zmanjšala, saj je še zmeraj najvišja v državi, vendar pa je mogoče opaziti zmanjševanje brezposelnosti v zadnjem obdobju (Grafikon 3, str. 11). Z gotovostjo ni mogoče trditi, da gre za posledico razvoja socialnega podjetništva.

Na podlagi rezultatov raziskave se hipoteza H2, da Posavje zaostaja pri implementaciji socialnega podjetništva v primerjavi z ostalimi območji v Sloveniji, potrdi. Akcijski načrt projekta Socialno podjetništvo – izziv za Posavje je predvidel ustanovitev socialnega podjetja v oktobru leta 2013, usposabljanje zaposlenih pa je bilo v projektu predvideno v aprilu 2014. Cilji projekta so bili zmanjšanje števila brezposelnih v Posavju, spodbujanje ustvarjanja novih delovnih mest, spodbujanje razvoja in ustanavljanja socialnih podjetij, pridobivanje tovrstnega znanja in veščin ter vzpostavitev podpornega okolja za razvoj socialnega podjetništva na območju Lokalne akcijske skupine Posavje (LAS Posavje). Vendar so v okviru projekta, katerega vrednost so ocenili na 80.000 € ter zanj pridobili nepovratna sredstva, uspeli usposobiti 12 udeležencev in 9 promotorjev, v treh osrednjih posavskih občinah vzpostavili informacijske točke socialnega podjetništva, ustvarili tri pilotne zaposlitve ter izdelali analizo razvojnih potencialov Posavja na področju socialnega podjetništva z akcijskim načrtom, pripravili spletne strani za predlagane projekte, izdelali zloženke in se promovirali na različnih dogodkih. Pri vsem skupaj gre očitno za neuskkljenost vključenih akterjev in širše javnosti ter pomanjkljivo zasledovanje ciljev, saj se brezposelnost počasi zmanjšuje, vendar se ni povečalo število socialnih podjetij.

6.5 UGOTOVITVE IN PREDLOGI IZBOLJŠAV

Razvoj regije je soodvisen od prednosti in slabosti posamezne regije do števila brezposelnih glede na stopnjo aktivnega prebivalstva, odzivnosti in aktivnosti ljudi, hkrati tudi od poznavanja pojmov socialno podjetništvo in socialna podjetja. Prav tako za implementacijo ideje ni zanemarljiva miselnost in odnosi v družbi na splošno. Zmanjšanje brezposelnosti bo v prihodnje mogoče le s sorazmernim razvojem socialnega podjetništva, ki se v regiji razvija, čeprav počasi. Tudi brezposelnost se sorazmerno postopoma zmanjšuje. V okviru raziskave se je navajalo, da regijo Posavje zaznamuje visok delež podeželskega prebivalstva, ki je razpršeno, kar oteži skupen razvoj, saj v regiji zaostajamo za ostalimi področji v Sloveniji v razvoju socialnih podjetij. S tem se ne izkorišča prednosti, ki jih prinaša socialno podjetništvo, ki med drugim zmanjšuje brezposelnost, saj ustvarja nova delovna mesta. Slabosti regije, ki zaviralno vplivajo na razvoj socialnega podjetništva, so visoka brezposelnost in odliv mladih, pomanjkanje razvojne klime, premajhen pretok informacij in premajhna prepoznavnost okolja, pomanjkanje tržnih in inovativnih programov, neobstoje podpornih mrež za spodbujanje socialnega podjetništva in ostali, opredeljeni tekom analize.

Lokalno prebivalstvo je tisto, ki najboljše identificira potrebe svojega lokalnega okolja, njegove razvojne potenciale ter predlaga strategijo za uresničevanje razvojnih ciljev. Zaradi močne vpetosti v okolje, v katerem živimo, imamo hkrati močnejši občutek lastništva in predanosti projektom, sploh če ti odgovarjajo na najnujnejše potrebe in zahteve v lokalnem okolju. Pri tem je ključnega pomena, da se o svojih pogledih na

lokalni razvoj uskladijo in sporazumejo vse ključne skupine akterjev na določenem lokalnem območju, tako zasebni, javni ter nevladni oziroma tretji sektor. Pomen in vlogo aktivnosti pa mora prepoznati ter sprejeti kot pomembno tudi civilna družba, ki bo z merjenjem učinkov socialnih podjetij v prihodnosti lažje zaznala prednosti socialnih podjetij ter podprla njihov razvoj.

Izkazalo se je tudi, da prevelika administrativna zahtevnost zmanjšuje inovativni naboj takšnega pristopa, kar nekatere posameznike, ki bi pristopili k socialnem podjetništvu, že v začetku odvrne. Finančna zahtevnost izvajanja pa vpliva na uravnoteženost interesov znotraj lokalnega partnerstva oz. lokalne akcijske skupine, saj se v danih zaostrenih gospodarskih razmerah izkazuje predvsem znaten vpliv javnega sektorja. Vsi predpogoji za implementacijo socialnega podjetništva torej obstajajo, potrebno je le uskladiti delovanje podpornega okolja na državni in lokalni ravni, ki bo zagotovilo podporna tla za razvoj socialnega podjetništva v regiji ter državi. Da bi se področje poenostavilo in postalo prijazno bodočim socialnim podjetnikom, bi socialno podjetništvo moralo postati samostojna veja v gospodarskem sektorju, ki bi zaradi zasledovanja višjih družbenih ciljev morala imeti posebne ugodnosti pri zaposlovanju, a manj zahtevne postopke ustanovitve ter dostop do trgov v javnem sektorju, javnih naročil, programov ipd.

7 ZAKLJUČEK

Socialna ekonomija v Sloveniji čezdalje bolj dojema kot celovit nadomestni sistem ekonomije, ki ima družbeni pomen in vlogo, zlasti zaradi posledic gospodarsko-finančne krize in krize družbenih vrednot. Socialnim podjetnikom ponuja nove možnosti saj predstavlja alternativo ter nove priložnosti, prilagojene potrebam današnje dobe, ki s sabo prinaša pozitiven pomen in vlogo. Pojma socialna ekonomija ter socialno podjetništvo sta si koherentna. Socialno podjetništvo odgovarja na potrebe družbe ter posameznikov, vendar v svojem namenu zasleduje vključujočo rast ter nova delovna mesta. Socialno podjetništvo, ki predstavlja del socialne ekonomije z največ gospodarskimi značilnostmi, se umešča v presek med zasebnim, nevladnim in javnim sektorjem ter povezuje različne akterje na mnogih ravneh.

Slovenija potrebuje okrepitev socialnega podjetništva in socialne ekonomije, da bo lahko postala država vrednost, ki zagotavlja ravnotežje med finančnimi, družbenimi, kulturnimi in okoljskimi zadevami. Podpora socialnemu podjetništvu pomeni podporo državljanom za zagotavljanje socialnoekonomskega ekosistema in njegov nadaljnji razvoj. Slovenija naj bi med svoje prednostne naloge umestila tudi socialno podjetništvo. Največjo pozornost bi v prihodnje bilo potrebno nameniti financiranju ter večji prepoznavnosti področja.

Oblikovati je treba politike, ki bodo tesneje sodelovale s socialnimi podjetji ter ustvarile mrežni sistem, prilagojen lokalnim potrebam. Sistemska politika, potrebna za uspešno implementacijo in integracijo socialnih podjetij, bi morala postati del vseh ključnih strateških dokumentov, saj bo le na ta način pojem socialne ekonomije pridobil na prepoznavnosti ter začel prispevati svoj del pri reševanju sodobnih izzivov z družbenimi inovacijami. Sprejema naj se zakonodaja, ki omogoča implementacijo inovativnih finančnih modelov, zajema inkluzijo vseh prebivalcev, temelji na znanju, izkušnjah ter strokovnosti podpornega okolja. To namreč lahko omogoči lažje pogoje akterjem socialnega podjetništva v začetnih fazah, ki odgovarjajo na nove potrebe, ki jih ne obravnava ne javni ne tradicionalni kapitalistično obarvani zasebni sektor.

S staranjem prebivalstva se povečuje število ljudi, vse več je torej ostarelih, ki potrebujejo oskrbo, še zmeraj je občutna izguba delovnih mest kot posledica globalizacije, gospodarske krize in tehnoloških sprememb ter napredkov v razvoju tehnologije, ki že nadomeščajo fizično delo. Vse skupaj je pripeljalo do povečanja strukturne brezposelnosti, med starejšimi kot tudi med mladimi, opaža se čedalje večji porast potreb po pasivnih socialnih transferjih, pasiven pa je v veliko primerih tudi odnos vključenih akterjev do zgoraj omenjenih izzivov.

To se je pokazalo pri analizi razvojnih potencialov Posavja na področju socialnega podjetništva, ki glede na regionalni razvoj ostalih področij v Sloveniji zaostaja, čeprav obstajajo razvojne možnosti za vzpostavitev socialnega podjetništva, vendar je za razvoj socialnega podjetništva pomemben način razmišljanja, saj svet okoli nas ustvarjamo s svojimi načeli ter vrednotami in ko se prepoznajo spremembe, ki pozitivno vplivajo na več dejavnikov, kot je to značilno za socialno podjetništvo, se lahko kolektivno izboljša marsikaj.

Ugotavlja se, da nepovezanost akterjev, ki vplivajo na razvoj socialnega podjetništva, škoduje ter povzroči stagnacijo razvoja, kot se je prikazalo na primeru razvoja socialnega podjetništva v regiji Posavje. Odločilnega pomena je, da pozitiven vpliv, ki ga prinaša socialno podjetništvo, uvidijo vsi vpleteni sektorji ter civilna družba, kateri postajajo etične vrednote čedalje bolj pomembne. Mogoče je opaziti, da se družba vrača nazaj k skupni rasti ter medsebojni podpori, vključevanju šibkejših ter trajnostnim rešitvam za

prihodnost, vendar je od delovanja podpornega okolja odvisno, v kakšnem obsegu se bodo izpeljale ter uveljavile rešitve, ki jih ponuja socialno podjetništvo. Zato je pomembno, da je to usmerjeno k enakim ciljem, usklajeno deluje ter je nadzorovano, saj se s tem lahko nepravilnosti hitreje odpravijo, prav tako pa bi prihajalo do manjših razlik ter hitrejšega skupnega napredka.

LITERATURA IN VIRI

LITERATURA

Becker, H. (2012). *Poročilo o pobudi za socialno podjetništvo – ustvarjanje ekosistema za spodbujanje socialnih podjetij kot ključnih akterjev socialnega podjetništva in socialnih inovacij*. Strasbourg: Evropski parlament.

Boyd, J. (2004). *Measuring social impact: the foundation of social return of investment (SROI)*. London: London business school.

Društvo 1824, LRF Posavja, Zavod KNOF, Sklad dela Posavje. (2013). *Analiza razvojnih potencialov Posavja na področju socialnega podjetništva z akcijskim načrtom. Socialno podjetništvo – izziv za Posavje*. Radeče: Inštitut za Coaching Radeče.

Evropski parlament. (20. 11. 2012). *Resolucija o pobudi za socialno podjetništvo – ustvarjanje ekosistema za spodbujanje socialnih podjetij kot ključnih akterjev socialnega podjetništva in socialnih inovacij*. Pridobljeno iz Evropski parlament: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P7-TA-2012-0429&language=SL&ring=A7-2012-0305>

Fujiwara, D. (2014). *A short guide to social impact measurement*. London: Simetrica.

Inštitut za razvoj družbene odgovornosti. (9. 7. 2014). *Študija in model merjenja družbenih učinkov socialnih podjetij v Sloveniji*. Pridobljeno iz: http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/word/zaposlovanje/Studija.docx.

Jiao, H. (2011). A conceptual model for social entrepreneurship directed toward social impact on society. *Social Enterprise Journal*, 7(2), str. 130–149.

Kadunc, M., Bohinc, R., & Kovačič, B. (31. 10. 2014). *A map of social enterprises and their eco-systems in Europe, Country Report: Slovenia*. Pridobljeno iz <http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=13000&langId=en>

KNOF, Zavod za kreativni razvoj. (10. 7. 2015). *Slovenska filantropija*. Pridobljeno iz <http://www.prostovoljstvo.org/index.php?t=itemOrganization&uid=4890>

Matei, L., & Matei, A. (2015). *The single market and the social enterprise. From models to realities in some EU member States and countries from the Balkans*. Berlin Heidelberg: Springer-Verlag.

Mesojedec, T., Šporar, P., Strojjan, K., Valentinčič, T., Bačar, F., Sakovič, G., & Strojjan, T. (12. junij 2015). *Socialni inovatorji*. Pridobljeno iz Socialno podjetništvo: <http://www.socialni-inovatorji.si/knjiga/socialno-podjetnistvo/22-socialna-ekonomija-nevladne-organizacije>

Mesojedec, T., Šporar, P., Strojjan, K., Valentinčič, T., Bačar, F., Sakovič, G., in drugi. (2012). *Socialno podjetništvo*. Ljubljana: Salve.

Milošević, G., Kovač, Z., & Radej, B. (2010). *Socialno podjetništvo – izzivi in perspektive. Strokovna tematska konferenca*. Murska Sobota: Pribinovina.

- Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. (16. 12. 2011). *Strategija razvoja socialnega podjetništva za obdobje 2012 - 2015*. Pridobljeno iz http://www.cnvos.si/UserFiles/File/Zagovornistvo/Strategija%20SocP_osnutek_16_12_2011.doc
- Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. (23. 8. 2012). Predstavitev rezultatov javnega razpisa za spodbujanje socialnega podjetništva. Ljubljana, Ljubljana, Slovenija. Pridobljeno iz http://www.mddsz.gov.si/si/medijsko_sredisce/novica/browse/1/article/4/6969/4990af7c
- Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. (11. 9. 2013). *Strategija razvoja socialnega podjetništva za obdobje 2013- 2016*. Pridobljeno iz http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/trg_dela_in_zaposlovanje/socialno_podjetnistvo/svet_soc_p/
- Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. (3. 6. 2014). *Program ukrepov 2014-2015 za izvajanje strategije razvoja socialnega podjetništva za obdobje 2013-2016*. Pridobljeno iz http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/za_poslovanje/Program_ukrepov_2014-2015_za_izvajanje_strategije_razvoja_socialnega_podjetnistva.pdf
- Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. (20. 3. 2015). *Program ukrepov 2014-2015 za izvajanje strategije razvoja socialnega podjetništva za obdobje 2013-2016*. Pridobljeno iz http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/za_poslovanje/Program_ukrepov_2014-2015_za_izvajanje_strategije_razvoja_socialnega_podjetnistva.pdf
- Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. (24. 8. 2012). *Socialno podjetništvo v Sloveniji in podpora MDDSZ projektom, izbranim na javnem razpisu za spodbujanje razvoja socialnega podjetništva II*. Pridobljeno iz http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/javni_razpisi/JR_2012/JR_soc.pod/gradivo_za_medije_nk240812.doc
- Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo. (14. 3. 2015). *Slovenska izhodna strategija 2010-2013*. Pridobljeno 14. marec 2015 iz http://www.mgrt.gov.si/fileadmin/mgrt.gov.si/pageuploads/DPK/IZHODNA_STRATEGIJA.pdf
- Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. (6. 6. 2013). *Svet za socialno podjetništvo*. Pridobljeno iz http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/trg_dela_in_zaposlovanje/socialno_podjetnistvo/svet_soc_p/
- Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo. (10. 4. 2015). *Evidenca socialnih podjetij*. Pridobljeno iz http://www.mgrt.gov.si/si/delovna_podrocja/regionalni_razvoj/socialno_podjetnistvo/evidenca_so_p/
- Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo. (12. 5. 2015). Prioritetni ukrepi iz predloga Agende MG 2014. Ljubljana: Ministrstvo za gospodarski razvoj in

- tehnologijo. Pridobljeno iz Gospodarska zbornica slovenije:
<http://mg.gzs.si/vsebina/gradiva>
- Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo. (14. 3. 2015). *Slovenska izhodna strategija 2010–2013*. Pridobljeno iz
http://www.mgrt.gov.si/fileadmin/mgrt.gov.si/pageuploads/DPK/IZHODNA_STRATEGIJA.pdf
- Regionalna razvojna agencija Posavje. (10. 3. 2015). *O Posavju*. Pridobljeno iz
<http://www.rra-posavje.si/o-posavju.html>
- Rovan, G. (25. 11. 2013). *Knof je odprl prvi socialni inkubator v Sloveniji*. Pridobljeno iz
<http://www.rtvsl.si/lokalne-novice/knof-je-odprl-prvi-socialni-inkubator-v-sloveniji/323432>
- Sklad dela Posavje. (30. 2. 2015). *Socialno podjetništvo izziv za Posavje* Pridobljeno iz
<http://www.skladdela.si/projekti/35-socialno-podjetnistvo-izziv-za-posavje>
- Slapnik, T. (18. 6. 2015). *Predstavitev vladnega strateškega projekta: Spodbujanje razvoja socialnega podjetništva, združništva in ekonomske demokracije*. Pridobljeno iz http://www.rra-posavje.si/uploads/files/predstavitev_sevnica_-_so.p.pdf
- Slovenska filantropija. (16. 8. 2015). *Zavod za kreativni razvoj Knof*. Pridobljeno iz
<http://www.prostovoljstvo.org/index.php?t=itemOrganization&uid=4890>
- Slovenski forum socialnega podjetništva. (24. 4. 2015). *Strategija vzpostavitve in razvoja slovenskega foruma socialnega podjetništva*. Pridobljeno iz <http://fsp.si/strategija-vzpostavitve-in-razvoja-slovenskega-foruma-socialnega-podjetnistva>
- Svet za socialno podjetništvo. (16. 12. 2011). *Osnutek strategije razvoja socialnega podjetništva za obdobje 2012–2015*. Pridobljeno iz
http://www.google.si/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CCAQFjAA&url=http%3A%2F%2Ffsp.si%2Fwp-content%2Fuploads%2FStrategija-ZSocP_osnutek_16.12.2011.doc&ei=xkc_Vf67D4K9UYbcgKgO&usq=AFQjCNFEQ8LMCXJq1_Zb_uXb3YtyWjH7Mw&sig2=XzKSBAQ2o-gtCBUWyXRtXw
- Svet za socialno podjetništvo. (6. 8. 2013). *Strategija razvoja socialnega podjetništva za obdobje 2013–2016*. Ljubljana, Ljubljana, Slovenija. Pridobljeno 16. april 2015 iz
http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/images/zaposlovanje/Strategija_socialnega_podjetnistva_-_sprejeta_na_vladi.doc
- Štormajer, J. (2014). *Zapisnik 3. redne seje študentskega zbora študentske organizacije Univerze v Ljubljani*. Ljubljana: Študentska organizacija Univerze v Ljubljani.
- Tracey, P., & Phillips, N. (2007). *The distinctive challenge of educating social entrepreneurs: A postscript and rejoinder to the special Issue on entrepreneurship education*. *Academy of Management Learning & Education*, str. 264–271.
- Wilkinson, C., Medhurst, J., Henry, N., Wihlborg, M., & Braithwaite, B. W. (2014). *A map of social enterprises and their eco-systems in Europe: Executive Summary*. European Commission.
- Yunus, M. (2009). *Novemu kapitalizmu naproti socialno podjetništvo za svet brez revščine*. Tržič: Učila International.

Zidar, R. (5. 5. 2015). *Socialno podjetništvo – trend mnogih obrazov*. Pridobljeno iz <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:doc-KNOYM2F1/7bb114fb-46a3-445a-a489-30b84bb66263/PDF>

VIRI

Slovenski forum socialnega podjetništva. (28. 4. 2015). Statut združenja slovenski forum socialnega podjetništva. Pridobljeno iz <http://fsp.si/statut-zdruzenja-slovenski-forum-socialnega-podjetnistva>

Statistični letopis. (2015). Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije

(2013). Pravilnik o spremljanju poslovanja socialnih podjetij. Uradni list RS, št. 20/11, 35/13.

(2014). Uredba o spremembah in dopolnitvah uredbe o določitvi dejavnosti socialnega podjetništva. Uradni list RS, št. 20/11, 45/14.

(2012) Uredba o določitvi dejavnosti socialnega podjetništva. Uradni list RS, št. 20/11, 54/12.

(2011). Zakon o socialnem podjetništvu (ZSocP). Uradni list RS, št. 20/11.

**Priloga 1: Intervju z PRILOGA 1: INTERVJU Z ALEŠEM GERMOVŠKOM,
PREDSTAVNIKOM SKLADA DELA POSAVJE, SREMIČ, 30. 6. 2015**

Vprašanje: Kaj je po vašem mnenju bistvo socialnega podjetništva?

Odgovor: Resna gospodarska dejavnost z ekonomskimi in družbenimi učinki. Pomeni, da socialna podjetja do vseh členov v verigi deležnikov delujejo odgovorno, etično ter pozitivno vplivajo na razvoj družbe kot posameznikov.

Vprašanje: Kakšen pomen ima socialno podjetništvo za družbo?

Odgovor: Velik, vendar ga danes ne znamo še niti predstaviti niti izkoristiti. Cilj socialnih podjetij je vplivati na spremembe v družbi oziroma dosežati širše družbene učinke, ne zgolj dobička, zato klasična metoda merjenja donosnosti ali pomena ni ustrežna za socialna podjetja. Vsako socialno podjetje bi moralo svoj družbeni doprinos ovrednotiti ter izpostaviti.

Vprašanje: Katere prednosti in slabosti opazate na področju socialnega podjetništva?

Odgovor: Prednosti so v prvi meri zagotovo družbeni učinki, ki jih povzročajo takšna podjetja. Prav tako socialno podjetništvo predstavlja priložnost za testiranje novosti, ki bodo preko dobrih ter na podlagi neučinkovitih praks skozi čas prikazale možnosti ter prave razsežnosti. Slabosti predstavljajo izkoriščanje statusa socialnega podjetja, ki ne daje pravih rezultatov, kar vrže slabo luč na celotno področje. Prav tako je nezadostno razumevanje socialnega podjetništva v Sloveniji, zgrešeni so nekateri koncepti socialnih podjetij, saj vsaka ideja ni primerna za socialno podjetništvo. O uspešnosti socialnih podjetij se premalo govori, ne obstaja medijske podpore, kar povzroči konceptualno zmedo. Bojazen je tudi, da se tega lotijo podjetniki brez osebnih vrednot poštenosti, sodelovanja ter sprejemanja odgovornosti.

Vprašanje: Kakšno je vaše mnenje o Zakonu o socialnem podjetništvu?

Odgovor: Zakon o socialnem podjetništvu je bil nujen za razvoj področja. Odprl je nove dimenzije socialnega podjetništva, vendar bo potrebna njegova nadgradnja. Uporabnost zakona se prikaže šele z uporabo v praksi. Po prvih opažanjih je preveč vezan na storitvene dejavnosti, ki niso profitne, premalo se dotika gospodarstva ter družbenih učinkov, s katerimi podjetje pridobi na veljavi, saj ne gre za kopiranje javnih služb.

Vprašanje: Kakšno vlogo ima pri razvoju socialnega podjetništva podporno okolje?

Odgovor: Podporno okolje je širok pojem, saj zajema agencije, različne organizacije, vladne službe ter lokalno samoupravo ter sama socialna podjetja. Vendar podpora še ni prišla s strani gospodarstva, saj je socialno podjetništvo oblika, ki ponuja nove možnosti sodelovanja in soustvarjanja s trenutnim gospodarskim sektorjem.

Vprašanje: Na kakšen način bi po vašem mnenju socialno podjetništvo postalo bolj prepoznavno v širši javnosti?

Odgovor: S promocijo dobrih praks, med ljudmi, ki slej ali prej pokažejo zanimanje, sploh če jasno prikažejo družbene učinke teh podjetij. Socialna podjetja se trenutno premalo promovirajo ter cenijo svoj doprinos ter obstoj. Socialno podjetje z direktno akcijo ustvarja direktni učinek; npr.: podjetje ima 100 enot stroškov ter na drugi strani 100 enot prihodkov, s tem posluje s pozitivno 0, vendar socialno podjetje ustvari še xy enot družbenega učinka, kar mu dodaja vrednost, pomembnost.

Vprašanje: Kakšni so po vašem mnenju vzroki za nesorazmeren razvoj socialnega podjetništva v Sloveniji ter v Posavju?

Odgovor: Prvi vzrok so neenakomerno razdeljeni finančni viri, kar se je prikazalo na primeru pomurske regije, ki je kot najmanj razvita prejela velik delež državnih spodbud, kar je pripomoglo k temu, da so se hitreje ter lažje odločali za socialno podjetništvo, saj so imeli zagotovljena zagonska sredstva. V osrednji Sloveniji je večje število ljudi, kar istočasno prinese večje število idej, ter več priložnosti. V Posavju primanjkuje finančnih spodbud, ki bi stimulirale prebivalstvo, prav tako je problem v neodzivnosti lokalnih občinskih skupnosti pri pomoči pri ustanavljanju socialnih podjetij ter promociji. Ljudje imajo ideje, vendar se slabo povezujejo, saj v regiji nismo vajeni skupnega dela ter sodelovanja. Po prenehanju delovanja mreže PRSTAN, ki je povezovala nevladne organizacije, ter pričela z vzpostavitvijo strategije, se je razvoj zaustavil na občinski ravni, ki ni v zadostni meri podprla socialnega podjetništva.

Vprašanje: Katere so po vašem mnenju glavne aktivnosti, ki bi socialnemu podjetništvu v Posavju pripomogle pri razvoju?

Da iz velikega števila obstoječih nevladnih, politično neodvisnih organizacij prestrukturiramo v uspešna socialna podjetja, ki uspejo na trgu s svojo kvaliteto, inovativnostjo ter družbenim učinkom. Za to bo potrebno, da strategijo opredelijo uporabniki, gospodarski sektor ter lokalna samouprava. Potrebno bo vedno bolj iskati nove vire ter pri tem biti karseda podjeten.

PRILOGA 2: PREDLOGI IZBOLJŠAV – ŠTUDIJA IN MODEL MERJENJA DRUŽBENIH UČINKOV SOCIALNIH PODJETIJ V SLOVENIJI, 6. 6. 2014

Udeleženci delavnice v Ljubljani, dne 6. 6. 2014, in nekateri vključeni v izdelavo študije primerov so predlagali naslednje izboljšave (Študija in model merjenja družbenih učinkov socialnih podjetij v Sloveniji, 2014, str. 67-68):

A. Obrazcev za merjenje:

- vprašanja o komuniciranju postaviti na konec vprašalnika,
- dodati priporočila zunanjih partnerjev, mnenje o vplivu,
- pripraviti dodaten vprašalnik za deležnike, da sodelujejo v procesu merjenja aktivno – vključiti deležnike v celoten proces merjenja,
- upoštevati morebitna podvajanja učinkov za iste deležnike,
- razmisliti, kako vključiti vrednotenje okoljskih stroškov (eksterni stroški),
- razmisliti, ali je smiselno dodati v obrazec še ROI, kar naj bi bilo dodano že v računovodskih indeksih,
- razmisliti o oblikovanju morebitne programske opreme (slovenske ali tuje) za olajšano izvedbo merjenja družbenih učinkov socialnih podjetij.

B. Načina poročanja:

- merjenje družbenih učinkov je proces, ki ga organizacija izvaja ves čas delovanja, saj mora nenehno komunicirati s svojimi deležniki, zato lahko predstavlja breme za organizacijo, po drugi strani pa prednost pri promociji organizacije. V ta namen je potrebno razmisliti, kdaj je merjenje potrebno, koristno in komu je namenjeno, da ne bo po nepotrebnem dodatno obremenilo socialna podjetja;
- poročanje naj bo prostovoljno in ne obvezen del prijav na razpise,
- imeti bi bilo potrebno dve posebni zunanji neodvisni strokovni skupini – za verifikacijo poročil ter za svetovanje pri pripravi poročil, ki bi naj bili sofinancirani iz javnih sredstev, saj socialna podjetja sama za to nimajo na voljo sredstev;
- socialno podjetje bi lahko ob letnem poročilu oddalo posebno poročilo o izpolnjevanju ciljev (sestavni del poročila bi lahko bil tudi SROI rezultat), vendar to ne bi smelo biti obvezno, ampak le priporočljivo;
- poročilo naj bo poslovna skrivnost, le povzetek poročila naj bi bil za javnost, v kolikor se vodstvo socialnega podjetja s tem strinja.

Večino predlogov so pri oblikovanju končne verzije obrazcev za merjenje raziskovalci tudi upoštevali, žal pa ni bilo mogoče upoštevati vseh. Težave, s katerimi se socialna podjetja trenutno soočajo v Sloveniji (po mnenju udeležencev raziskave) (Študija in model merjenja družbenih učinkov socialnih podjetij v Sloveniji, 2014, str. 68-69):

A. na ravni socialnega podjetja:

- socialna podjetja nimajo konkretno sistemsko postavljenih ciljev, zato ni možno meriti učinkov, prav tako nimajo znanja in izkušenj s področja poslovnega načrtovanja in strateškega delovanja;
- za izvajanje merjenja obstajajo ključne omejitve: časovne, vsebinske, izvedbene, finančne;
- če država za socialna podjetja nima na voljo finančnih spodbud, zakaj bi sploh poročali, se sprašujejo nekateri socialni podjetniki;
- VEM točke ne poznajo delovanja socialnih podjetij in ne morejo dobro svetovati, zato nove potencialne socialne podjetnike napotujejo na obstoječa socialna podjetja, ki pa nimajo časa in denarja za svetovanje drugim. Potrebna bi bila finančna podpora države pri mentorskem sistemu usposabljanja drugih socialnih podjetij v posameznih regijah Slovenije;
- merjenje je obsežen proces, ki zahteva različna znanja: merjenje učinkov, vrednotenje, komuniciranje, računovodska znanja, računalniška pismenost – dobrodošla bi bila brezplačna eksterna pomoč za slovenska socialna podjetja.

B. na ravni zakonodaje in podpornega okolja za razvoj socialnih podjetij:

- zaradi statusa imajo le-ta v Sloveniji zaenkrat več omejitev kot prednosti (zlasti zaradi administrativnih ovir);
- ni urejenega podpornega okolja za razvoj ali pa to ne deluje dovolj dobro;
- ime: mnoga socialna podjetja bi za naziv pravne osebe namesto 'so.str.' raje imela npr. 'družbeno koristno podjetništvo' (social purpose enterprise), zlasti ker mora biti usmerjeno v podjetništvo, da lahko na trgu preživi, in ne zgolj v socialne aktivnosti;
- pri razpisih ostaja problem trajnosti izbranih projektov (ko se razpisi zaključijo, ni več sredstev in nekatera socialna podjetja poniknejo, umrejo), problem pravnih oblik in pomanjkanje razpisov (nekateri razpisi v preteklosti socialnim podjetjem niso dovoljevali sodelovati, kasneje so določila spremenili, a novih razpisov ni bilo objavljenih).

Predlogi za razvoj socialnih podjetij in podpornega okolja:

A. na ravni podjetja:

Za socialna podjetja tip A:

- zmanjšati omejitev dejavnosti: podjetja lahko predlagajo razširitev dejavnosti;
- bistvo, da socialno podjetje dobička ne deli (mnoga podjetja se zavedajo, da se le tako podjetje lahko razvija, gospodarno posluje), zato bi bilo potrebno to družbeno noto še dodatno promovirati.

Za socialna podjetja tip B:

- zagotoviti je potrebno še več spodbud za zaposlovanje ranljivih skupin (sedaj: javna dela sklop 2, projekt zaposli.me, za mlade subvencije);
- smiselno bi bilo izenačiti pogoje za podjetij tipa B pri zaposlovanju invalidov in zaposlitvene centre z invalidskimi podjetji (izenačiti celoto = pogoje + olajšave pri tipu B z invalidskimi podjetji);

- socialne podjetja naj bi bila vključena v kvotni sistem (izpolnjevanje nadomestne kvote), podobno kot invalidska podjetja.

B. na ravni države oz. podpornega okolja:

- prva so.str., ki uspešno nadaljujejo svoje delo tudi nekaj let po sofinanciranju s strani države in dosegajo še druge pozitivne rezultate, je smiselno usposobiti za svetovalno dejavnost v regiji (kot inkubatorji za bodoča so.str., učni centri, točke VEM),

- vzpostaviti je potrebno programe usposabljanja za menedžerje z naslednjih področij: sociala, gospodarstvo, NVO (morda tudi kot visokošolski program), tudi s področja merjenja družbenih učinkov,

- pojavlja se potreba po davčnih olajšavah za investitorje – za vlaganje v socialni kapital (kupovanje podjetij, možnost razvoja v sodelovanju s tujino),

- upravljanje so.str. sektorja prestaviti na MGRT, ker so.str. ni sociala, ampak predvsem gospodarstvo (je prešlo s 1. 1. 2015),

- vzpostaviti direktorat ali agencijo za so.str., v njem naj sodelujejo predstavniki: MGRT, MDDSZ, MNZ, MKO ... Zlasti MGRT naj v okviru proračuna zagotovi sredstva za delovanje tega direktorata, agencije – naloga: upravljanje strategije, ukrepov, vzpostavitev in delovanje podpornega okolja, razvoj sektorja so.str., ipd.,

- zagotoviti programsko opremo (slovensko ali tujo) za olajšano izvedbo merjenja družbenih učinkov so.str.